

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

22.

JUNIUS 12. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizethetni rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 krjával, minden postahivatalnál, 's Pesten Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váci utcában.

Tartalom: Nemzeti nevelésünk. V. — Utazási képek Angliából. (Folyt.) — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — A' meglepetés. — Előfizetési jelentés.

Nemzeti nevelésünk.

V.

„De a' nyelv! A' tanítási nyelv! Mit csinálunk az annyi különféle nyelvet beszélő, 's csak a' közös haza iránti szeretetben egyező honfiakkal; kik mindnyájan akarnak ugyan, mint kötelesek is, tanulni, 's gyermekeiket taníttatni, de azért anyanyelvöket elfeledni, és feledtetni még sem szeretnék? Már pedig lehet-e nemzeti nevelés, egy közös tanítási nyelv nélkül? Közös tanítási nyelv nélkül, igaz, nemzeti nevelési rendszerünk olly nagy, és csaknem halálosnak mondható bajban szenvedne, mellyet semmi más szerek sem volnának képesek gyökeresen orvosolni. Mert, hogy egyebet mellőzzünk, mint volna lehetséges, országos erővel is, több nyelven állítani elő mindazon eszközöket, tudományos és népnevelési munkákat, mellyek nem csupán vallás-erkölcsiség, hanem egyszersmind jog- és hadtudomány, műipar és kereskedés 'stb. tekintetében is, a' nemzeti jóllétnek ohajtott magas fokra jutását lehetővé tegyék? Hol vannak az ezt végrehajtani képes írók, tudósok, intézetek, minden egyes nyelvre nézve, mellyet az ország' határai közt beszélnek? midőn csak egyre nézve is olly nehéz, és századok' munkájába került vállalat volt, a' kitűzött cél' megközelítése. Ki fog a' tudományok' minden nemében, (mert hisz' elhanyagolni a' nemzeti jóllét egyet sem enged) mindenik nyelven előállítani tudni, a' külhoni legjobbakkal vetélkedő ollyatén műveket, mellyek a' honi ifjúságnak is lehetővé tegyék, a' miveltség' ezen ágában együtthaladást a' legmesszebb jutott népekkel? 'S valljon a' kitűnő oktatók olly nagy számmal találhatók, és rendelhetők-e meg bármelley országban, 's fizethetők-e különösen a' mienkben, hogy az annyiféle nyelvet beszélő honfiak' minden töredékének ifjúsága külön tanítókkal fog, álladalmilag és maradandón elláttathatni? Mi

ELSŐ FELEV.

ezt nem reméljük, hinni nem tudjuk; még ha valaki Schweiz' példájára hivatkoznék is, hol, mint tudjuk, három nyelv (a' francia, német, olasz) osztozik a' szerencsében: e' szabad nép' kormány-'s egyszersmind tanítási nyelve lehetni...Mert Schweiznek ezen három nyelve, az europai mivelt népek' közös kincséből mindenik olly gazdag örökséget nyert 's hozott magával, hogy sem létét, sem miveltségét nem féltheti, bárha részéről mit sem tenne is annak emelésére. A' schweizi, német, francia 's olasz nyelven beszélő polgár, honán kívül is a' legdúsabb irodalmi 's tudományos kuffökkal bir, mellyek' bőven csergedező vizével saját szomját iskiolthatja; mint a' belgáét is a' szomszéd francia. (Miért alig is marad egyéb teendője, a' szorgalmas utánnyomásnál: mit gyakorol is fáradhatlanul, a' kormány' nyelvnevelésre és irodalmi vállalatok' ápolására fordított minden legkisebb áldozatai, 's önmegerötötése nélkül.) De honunkban ez nincs így...Honunk vagy maga kénytelen e' kincsekről gondoskodni; vagy pedig senki sem fog kivüle róluk aggódni: egyedül a' német ajkuak használhatván az ország' határain kívül virágzó rokon irodalom 's tudományosság' jótéteményét. De e' nyelv csak egy, még pedig aránylag elég kis töredéké: a' németen kívül sok más nyelven beszélő honfi lakja még e' hont, kik mindnyájan egyenlő igényt tartanak a' miveltség és jóllét' kellő fokára, 's az e' fokra jutást elősegítő eszközökre. Lehetséges-e valljon, hogy az állomány mindnyáját saját nyelvén elégitse ki, a' tudományok' minden ágában? Ez nem lehetséges. A' kormány' nyelve csak egy lehet nálunk; 's csak egy a' nemzeti nevelésé is; mennyiben ez az europai miveltségnek nemzeti közös kincsétevéjét tüzi ki céljául, 's a' tudományosság, műipar és kereskedelmi élet' lehető legmagasabb fokra vitt kifejtésére törekszik...

De ezen közös, és főczél, mellyet csak egy, meghatározott tanítási és kormányzati nyelv' se-

gedelmével lehet elérni, korán sem gátolja sem a kormányt, sem az egyes, külön nyelvet beszélő népfajokat abban, hogy: a' polgári jóllét' elnyerésére kerülhetlenül szükséges erkölcs-vallási, és értelmi kifejletségnek bizonyos fokáig, bármilly, az ország' határai közt élő honpolgár eljuthasson; a' nélkül, hogy e' végre az anyain kívül más, és több nyelv' tanulására kényszerítettnek. A' ki erre nem képes, vagy sajnálja az annak tanulására fordított időt, fáradságot és költséget, ám ne tegye sajátjává: hisz' azért lehet a' hazának hü és jó tagja, csak úgy, mint ki az olvasás- és írás-, vagy az elemi ismeretek' egyéb nemeiben, nem tudta egész élete' folytában nagyobb tökéletességre vinni. Egy álladalomban mindig elegendő: a' miveltég' ohajtott fokára eljuthatni; a' tetteges eljutás bizonyosan nem marad el, és valósággá fog válni, ha arra nem fog is minden egyes ember kényszeríteni. Sehol sincs annyira szükség az önkénytesek' seregére, mint a' tudományos előmenetel, 's általában a' szellemi miveltég' térén. Legyen csak könnyüvé, — vagy ha ez, a' dolog' természeténél fogva nem menne, — csak lehetségessé téve a' hasznos ismeretek 'skészségek' megszerzése: bizonyosan fognak olyanok is lenni mindenkor, kik a' tökéletesedésnek, és általa biztosított szellemi 's anyagi jóllétnek ösvényén fáradhatlanigyekezettel fognak előremenni; saját emelkedésökkel a' közös honét is maguk után vonva. De a' szükségesség ismeretek' megszerzésének lehetővé kell, 's ha lehet, könnyüvé tétetnie! Tehát a' közös tanítási nyelvnek is, azon anyai mellett, mellyet a' honpolgárok' valamely része beszél, minden elemi, 's folytatólag polgári, müipari 's más iskolában elő kell, legalább olly mértékben adatnia, hogy a' fensőbb iskolába átmenni kívánó, vagy rendeltetett gyermek, az illető alapismeretek' hiánya miatt hátramaradást ne szenvedjen. Az elemi-iskolákban e' szerint megtanulhatók-, következőleg tanítandókká kell a' magyar nyelv' elemeinek is tétetniek; de azért mindazon ismeretek is megszerezhetők legyenek bennök, a' csupán anyai nyelvet értő, 's nem-magyar ajku gyermekek által, mellyek' tudását az állomány, a' közjóllét' tekintetéből, minden honpolgárra nézve elengedhetlen köteleességgé tenni szándékozik. Minthogy pedig az elemi-iskolákon kívül más tanító-intézetek is szükségesek arra, hogy valaki korunkban a' közjóllétet előmozdító, hasznos polgárává válhassék a' hazának (mellyek azonban a' fensőbb tudományos intézetekhez még nem számíthatók, hol a' közös tanítási nyelv' tudása, mint a' honi, 's nemzeti miveltég' magasabb fokára juthatásnak egyik föltétele, méltán megkívánatik az azokba belépni akaróktól): szükségesnek mutatkozik, honi viszonyainkhoz képest, az is, hogy

az ezen (polgári, müipari, 's gymnasiumi) iskolákban előadatni szokott tanulmányok' hallhatásától se legyenek megfosztva az anyai nyelven kívül más kellőleg el nem sajátíthatott ifjak; hanem az ország' külön részeiben, az ott divatozó nyelvekhez képest, a' tanulni kívánó fiatalság' számához mért több ollyatén polgári, müipari 's gymnasiumi iskolák is létezzenek, hol a' közös tanítási nyelv mellett, még a' német, vagy tót, vagy oláh 'stb. is használtatik az oktatásra; az illyen, országszerte köztudomásra juttatott intézetekhez kinevezendő tanítóknál, mindenkor kellő figyelem fordítatván az ott megkívánt tájnyelvbeni járatosságra is. Ekképen egy-két iskola minden ajku polgártársak' használatára leend, az álladalom' gondoskodása által, azon részeken föllállítva, hol ezt a' szükségkívánja, 's hol annak kielégítését egyes alapítók, egyházi testületek, községek, vagy más magánosok nem vállalták volna magukra: mit azonban, hogy máris megtörtént, vagy történni fog, csaknem bizonyosul föltehetni, 's illetőleg remélhetni; csak az illető alapítóknak ne kelljen mód nélkül feltékeny 's aggodalmas elővigyázat szülte nehézségekbe uton-utfélen ütközniek. Ellenben a' magyar hon's nemzeti népnevelés' érdekeit szívökön hordozni tudó, jó hazafiak sem fognak a' nemzeti jóllét és miveltég' főorganumának virágzásba hozása ellen gátokat emelni; vagy ha ezt teszik, megszüntek igaz hazafiak lenni, 's a' hon' ellenségeivé váltak. Mert egy egész nemzet' fejlődöttségét csakugyan nyelvének 's irodalmának miveltégi fokáról lehet és kell megítélni; a' nyelv lévén azon eszköz, és typus egyszersmind, mellyben a' honi értelmiség és szellemerő leghivebb kinyomatát találja. Ebben dicsekesznek az angolok, ebben a' francziák és németek *); ugyanazért nem látjuk okát, miért ne tehetne meg a' magyar is, mint önálló nemzet, mindent, mi nyelvének virágzását 's e' honbani

*) Kik e' mellett nem titkolják, az idegen téren, nem saját országaikban tett hódításokat sem; azokban nem valamely igazságtalanságot látva, hanem inkább érdemet és dicsőséget keresve. A' magyar ezt tenni nem fogja; neki saját országának határai is elegendők: de hogy ezek közt otthon akar már egyszer mindenütt lenni, ki tulajdoníthatja neki vétkül? A' németek bizonyára legkevesebbé, kik Bernhardival („Sprachkarte von Deutschland. 1848.") nyelvök' határait a' calais-i szorosostól kezdve, Belgium és Frankhonon, még Piemonton is keresztül vezetvén, nem kételkednek azokat honunkban, és az általuk meghódítottak nézett Csehországban kitűzni: örömmel jelelvén ki az „Eroberungsstrom"-ot, mellyet a' német nyelv von a' szláv tartományokban. „Bemerkenswerth ist in Betreff der wendischen Sprache eine Thatsache, dass sie nach ungefährer Berechnung binnen 50 Jahren um eine Meile an Gebiet verliert, wonach unsere Zeit noch Zeugin wäre von den letzten Zuckungen des Sprachkam-

átalánosítását, más nyelvek' erőszakos elnyomása nélkül (mit a' magyar eddig sem tett) maradandólag biztosíthatja? Hogy pedig erre az első és legigazságosabb eszköz: a' magyarnak (egy nemzeti kormány nyelv' szükségessége mellett ugyis bekövetkezni kellő.) köztanítási nyelvvé emelése, ki sem fogja kétségbe vonhatni: valamint azt sem, hogy ugyanebben a' nemzeti jóllét és egyetértés is legerősebb biztosítékát találandja. Pedig egy nemzeti nevelésnek ez épen célja!

Utazási képek Angliából.

(Folytatás.)

Vannak az előszámláltakon kívül még más nyilvános tanító-intézetek is Londonban, minő például az úgy nevezett 'carthausi' is (the charter house): ekkép nevezetve a' hasonnevű kolostor-és szerzettől, mellyé az hajdan volt; hol 40 fiu nyer közköltésen, 80 pedig határozott fizetésért neveltetés; tovább a' 'Merchant taylor's school,' mellyben, az itt oktatást nyert 250 gyermek közül, évnegyedenként mindenik két guineét (mintegy 21 pengő forintot) fizet a' tanításért. (És e' díj Londonban még fölöttébb alantinak tartatik!) De ezeket nem volt alkalmam látni; mint általában minden illy intézetet csak a' nap' bizonyos óráiban, 's a' rectoról nyert engedelem mellett láthatni. Azonban a' nyilvános iskolákon kívül igen nagy számmal vannak Londonban a' magántanító-intézetek is, valamint fiúk, úgy leányok' számára; részint tulajdonképeni nevelő-intézetek, (boarding schools) mellyekben egy-egy gyermekért ritkán fizetnek 100—120 font sterlingen alul (1000—1200 ft. p.) egy évre; részint pusztá iskolák, hol ha legkevesebbet, 3 font sterlinget (30 frtot peng.) minden esetre kell a' tanítványoknak fizetniek — évnegyedenként. A' képezés mindenütt classicai; úgy hogy a' latin és görög nyelvet némelly, magasabb rendű, leányiskolákban is tanítják. Az újabb nyelvek közül kiválólag a' franczia, egy idő óta a' német is gyakrabban, számítottatik a' tanulmányok közé. A' gyermekek, több osztályba különözve, az egyetemi tanfolyamra készítettnek. Egyébiránt legyen a' nevelőintézet' tulajdonosa főegyházi, vagy dissenter: a' szent-írás' olvasása és ennek magyará-

zata, a' tanítási órák előtt és utáni szokásos imádságokkal együtt, minden, akár nyilvános, akár magántanításnak szükséges alapjául tekintetik, a' legfensőbb illetően intézetekben is csak úgy, valamint a' legalsóbbakban.

Bármilly számosak legyenek is azonban a' főváros' ifjúságának célirányos képezésére szolgáló tanító- 's nevelő-intézetek, a' létező iskolák mégis, a' temérdek szegény, vagy csak kevésbé vagyonos családok' gyermekeinek roppant seregéhez képest, nem elegendők. Maguk az angolok is bevallják, hogy földiek közül egy nagy negyed-rész olvasni, 's a' nagyobb felerész írni nem tud; 's hogy ez arány Walesben, a' skot hegységek közt, különösen pedig Irhonban, még kedvezőtlenebb. A' bajon az által akartak segíteni, hogy Lancaster József-, és barátjának Fox Józsefnek tanítási módját (a' kölesönös oktatás' rendszerét) honosíták meg a' nép közt. Ugy nevezett 'nemzeti' iskolák állítottak föl az országban, külön, mindkét nemű gyermekek' számára, 's valláskülönbségei tekintet nélkül; mellyekben a' szent-írás minden magyarázat nélkül olvastatik ('s ez azután tanítás!). Ugyan-e terv szerint, magában Londonban is nagyszámu ingyen-, és plebánia-iskola lön fölállítva, mindenik 250—500 gyermekre számítva; csak hogy ezek már szoroson főegyházi elveket vallanak, 's a' 'Nemzeti egyesület' pártfogása alá helyezvék, melly egyesület' élén püspökök, főegyházi papok és a' nemesség állnak. Az e' nemű iskolákat két, igen érdekes ünnepély' alkalmával láttam. Az első a' szegény-gyermekek' (Charity children, vagyis: a' ker. szeretet' ápoltsjai) évünnepe volt, jun. 2-kán, déli 12 órától fogva 3-ig, sz. Pál' templomában. Az óriási épület e' végre már az előttevaló héten elkészítettett, 's az istenítisztelet benne egészen jun. 12-ig föl vala függesztve. A' kup alatti roppant kerekletben, 60—70 lábnyi magasságra, fokozatosan emelkedő pad-sorok valának állítva, mellyeken a' gyermekek, fiúk és leányok, 10 órától kezdve, legszebb rendben helyet foglalának; minden iskola' növendékei külön, saját tanítóik által vezetettvén be. A' padok előtt kis zászlók valának kítüzve, mellyeken az iskola' neve és száma volt olvasható. Ekkép gyűlt össze legszebb rendben, egy helyen, mintegy 8000 gyermek, mindannyian 10—15 évesek, egészségesek, és viritó arczezal: ámbátor néhányat közülök, a' szédítő magasságon elkábultakat, ki kellett a' szabadra vinni. Fiúk és leányok egyforma, sötét zöld színű, 's jól illő ruházatban voltak, a' leányok mindannyian vakító fejrőségű kötény- és főkötővel. Az iszonyu tágasságu dóm, egész háttérében apródonként feljebb emelkedő padokkal volt ellátva; mellyeket a' 20,000-re menő népsokaság

pfes, der diesen Theil von Deutschland so lange bewegt hat." Igy számítják ki a' németek már az utolsó pillanatot is, melly a' általuk valóban elnyomott, 's erőszakosan kiirtott népnyelvek' halálát, vélekedésök szerint elhozandja . . . Csak hogy az illy haláljós doctorok már sokszor csalatkoztak; 's a' németek is gazda nélkül látszottak, mint mondani szokás, a' számítás tenni.

töltött meg. A' kup' éjszaki oszlopánál, fön a' magasban, a' gyermeki énekkar' vezetésére, erkély alaku hely volt készítve, honnan az énekkar-igazgató, kis énekeseinek ezen armádiáját, az aránylag nagyon is gyengén ellátott művészi énekkarral együtt, melly az orgonán állott, beláthatta és kormányozhatta. Ha már maga, ezen nagy, örömtől sugárzó, 's virágzó arczu gyermekserég' látása is kellemes érzést szült a' szemlélőben: mennyivel inkább szivrázó, 's az embert legmélyebben megható benyomást kellett okoznia, midön ez erőteljes, fiatal énekesek' ajkairól, pontban 12 órakor, a' háladal', a' 100-dik zsoltár' szavai, ezer meg ezer torokból, egyhangulag fölzengetek! Az embernek ugy tetszett, mintha ez éneknek ellenállhatlan erővel föl kellene egészen az egekbe hatnia; én nem taroztathatám meg magamat a' könyvezéstől. A' négy rövid versszakot, a' liturgiailag megrendelt imádságok' elmondása követé. Sajátságos és meglepő szemléletet nyujta, látni, mint emelé föl, mintegy általános jeladásra, minden egyes imádságai föl-híváskor, a' leánysereg fejez' köténykáját, a' gyermekeké pedig tenyerét, arcza elébe tartva. Letérdelésre, a' tultómött egyházban, sem ök. sem a' szemlélő sokaság, nem gondolhattak. A' három rendes reggeli zsoltárt (9 - 11.) az énekkar zengé el; a' gyermekek csupán a' doxológiában (.Dicsőség az Atyának' 'stb.) egyesítvén vele szózatát. A' szent-írási első szakasz' olvasását rövid 'Te Deum.' másikat a' 'Jubilate Deo' 'stb. éneklése követé. Ezután tartatott az egyházi beszéd, (mellyet, daczára a' szónok', Right rev. father in God, Charles Thomas, Lord Bishop of Ripon, nagyhirűség- és kedveltségének, a' hozzá legközelebb álló, mintegy 300 főre menő papság, és így a' tudósító sem érthetett: olly nagy lévén, az ifjuságnak aligha nagyon jó példát szolgáltatott hallgató ság' lármája. Kniewel ugyan arra nem is számolt, mint mondja, hogy a' padokon helyet foglalt sokaság a' szónokot hallhassa; de azt még sem hitte volna, „hogy még a' hozzá legközelebb ült papok közül is néhányan, elég fönhangon folytatott, szakadatlan fecsegéseikkel, a' predikáczióknak egész összefüggésébeni fölfogását lehetlenné teendik. 'S mégis ez történt velem, közvetlen szomszédságomban is egy magas szál, jól kihizott ur' részéről, még pedig olly nagy mértékben, hogy daczára az erőteljes szónok' látható nagy önmegfeszítésének, sem én, sem kísérőim nem értettünk az egészről világosan többet, mint a' pusztá textust: 'Igazságosság emeli föl a' népeket; a' bün pedig az emberek' romlása . . . Londonban az efféle veszteségek fölött azzal vigasztalják magukat az emberek: 'Na hiszen holnap nyomtatásban fogjuk olvashatni.' Az egyházi beszéd után ismét ének: különösen Haendel' Messi-

as-ából a' nagy Hallelujah; melly Istennek dicséretét a' kisdedek' szájából ujra hatalmasan hangoztatta. Az egész ünnepély délutáni 3 órakor fejeztetett be. A' belépti jegyért minden hallgatónak legalább is 2½ shillinget (mintegy 25 garast p.) kellett fizetni; 's jöllehet a' részvét évenként olly nagy a' közönség' részéről, mint minőnek én tanuja valék, az ünnepély' rendezői mégis fájlalva tudták meghívó jegyeiken azon körülményt, miszerint az ünnepélyre tett készületek, néhány év óta egészen kimerítik, sőt haladják is a' rendes bevételt: minél fogva a' közönség önkénytes adakozásra szólíttatik föl.

Ha már ezen ritka, 's lélekemelő ünnepély is mélyen engedett a' tapasztalt iskolaférfinak, a' londoni, legalsóbb néposztályok' gyermekeinek nevelésébe pillanthatni: még inkább képes vala erre egy másik, a' jun. 8-án, délutáni 3-5 órakor, a' lordmayer' palotájának (Mansion-house) ugy nevezett egyiptomi teremében (egyptian hall), a' ciytyben lévő nemzeti iskolák' szegény tanulóival tartott, nyilvános próbatét. A' nagy és magas terem, mellyben láttam ugyan egy-két korinthei rendü pylastert, 's roppant magas ablakokat, de legkisebb egyiptomit sem veheték észre, a' tetemes föpolgármesteri laknak egész hosszában elnyulik. Különben efféle nyilvános ünnepélyekre gyakran használtatik: 's a' falak melletti négyszeres emelvények, nagyszámu hallgatóságnak adnak helyet benne; melly azonban jelenleg csak mintegy 500 főre ment. Pontban 3 órakor, (mint Londonban, 's általában Angliában, a' határozott idő legnagyobb pontossággal szokott megtartatni,) a' londoni lord-püspök, egyszerű egyházi ruhájában, a' terembe lépett; vezettetve a' lord-mayer által: utóbbi hosszú, bő, fekete, aranyos szegélyü palástban, nyakába vett sulyos arany lánczczal; kit két alderman (városi tanácsosainkhoz hasonló rangu egyén) kísért szinte bő, fekete köpenyegben. Az urak a' terem' hátulsó végében, egyszerű zöld asztalnál foglalának helyet; mire azonnal megjelentek a' leányiskola' 2-ik osztályának növendékei, néhány nő által páronként vezettetvén be, mint-egy 60-an; kik a' terem' közepében, jobb- és balra szétmenvén, az elnöklet' irányában félkört képeztek. Az első tanító némi egyházas színü hivatalruhát viselt, 's közel az asztalhoz állott. A' püspök által mondott rövid imádság alatt, a' leányok mind letérdeltek, 's összetett kezekkel imádkoztak. Utána kezdődött a' próbatét. Minden gyermek magával hozta bibliáját; mellyből a' tanító egyes uj-szövetségi példabeszédeket kikerestvén, azokat a' tanítványok által versenkint olvastatta; mi többnyire legnagyobb gyorsasággal, és értelmes hangon történt. Erre a' hittanból adattak föl kérdések: mellyekbe azonban a' püspök azon-

nal belevágott, 's a' kisdedeket olly helyes tapintat-, olly leereszkedő nyájasság- és elevenséggel kérdezteté ki, hogy modorával mindnyájába mintegy új életet öntene, 's az egész hallgatóságot átvillanyozná. Így ment végbe az egymás után bevezetett többi osztályok' megvizsgálása is. Végül az első osztályu figyermek jöttek be; kik a' királyok' könyvét olvasván, erre vonatkozólag, a' régi 's újabb történet- és földleírásból kérdeztettek ki (a' rector által kissé pedant modorban tett kérdések, 's azokra elég hanyagon adott feleletek után) maga a' püspök által; ki ez uttal is a' tanítás' tudományában olly gyakorlati járatosságot, olly finom tapintatot, olly szeretetre méltó leereszkedést tanusított, hogy a' jeles férfi iránt minden szakértőnek tisztelet- és álméltkodással kellett eltelnie. A' próbatétet igen kellemes ének- és zenészi mutatvány fejezé be, mellyre valamennyi osztályok, 8 csoportba oszolva, megjelentek a' teremben. Minden szakasznak meg volt saját karmestere. A' gyermekek két-három hangu éneket és zsoltárokat énekeltek; még pedig olly jól, hogy hasonlót csak néha hallottam Némethon' alsóbb iskoláiban, jobbat pedig a' fensőbbekben is, egész a' gymnasiumokig, ritkán. Az ünnepély végén valamennyi gyermekek térdre borultak, 's a' közepén álló gyermek egy rövid, de szép imádságot mondott: mire a' püspök szólott még a' növendékekhez, egyszerűen, szívből; őket megdicsérvén, biztatván, isteni félelem-, jámbor magaviselet- és szorgalomra serkentvén. Az illy alkalommal szokásos ebédek Londonban is megtartatnak; 's a' szegény gyermekek' iskolai próbatétét, a' lord-mayor által, főképen a' püspök' tiszteletére adott pompás lakoma követte. Mi e' vizsgálatban leginkább tetszett, az: a' gyermekek' komoly, és mégis erőtetés nélküli, fesztelen maguktartása, azon pontosság és készség, mellyel a' legkisebb is azonnal fölfogva a' tanítók' intését, annak engedelmessékedett, értelmes beszédök, 's határozott feleleteik, 's magát a' tárgyat illetőleg, ennek egyszerű hasznossága. Semmi tarkaság, haszontalan sokféleség; semmi üres, tudósnak látszani kívánó szóhalmaz; semmi főnhéjazás az előadásban! Csakhogy, és ez igen fájdalmas, még az illy szükséges, és legjobban rendezett iskolák iránti részvét is Londonban, a' helyett, hogy növekednék, még inkább évről-évre csökken! A' 28-ik évi tudositás szerint, míg 1814-ben 1200 font sterlingre ment a' kegyes adományok' útján begyűlt segedelem, ez, 1841-ben mindössze is csak 400-at tön! Ugyanazon jelentésből (mellyben az illető papoknak köszönet mondatik érte, hogy az intézetet az e' végre tartott külön egyházi beszédekben ajánlják, 's javára templomi segélygyűjtéseket rendeznek) azt is tanul-

juk, hogy a' vállalkozók jelenleg minden iskolás-gyermektől hetenkint 1 penny (mintegy pengő garasnyi) tanpénzt kívánnak; azt hívén, hogy: „a' mégolly csekélységgel is, de megfizetett oktatást a' gyermekek többre becsülik az ingyen adottnál;“ és ezt magam is (írja Kniewel) igaznak tartom. (Csak azután az ingyen-tanítást is eléggé becsülni tudó, de fizetni nem képes gyermekekre is legyen tekintet!)

Angolhonban általános alapelvül tartatik: hogy a' tanítást a' neveléstől, az oktatást a' fegyelemtől elkülönözni soha sem szabad. A' szülék gyermekeiket a' tanítóra, mindkét tekintetben egészen rábizzák. Legyen az iskola akár nyilvános- (college), hola' tanítványok állandóan laknak, egyedül az iskolai szünidőkre bocsáttatván haza szüleihez; akár pedig csak magánintézet, (boarding school) vagy csak egyes órákban és leczkék' adására nyitott iskola: a' tanító mindig atyja és ura egyszersmind a' fiúnak, a' tanítóné anyja 's asszonya a' leánynak. 'S e' jogot a' tanítói kar mindenütt, még az egyetemekenél is, egész kiterjedésében és szigorúsággal kezeli. A' pálcza, korbács, vessző, mint a' nyakas és átalkodott növendékeknek való keményebb fenytőszerek, sehol sem hiányoznak; de épen azért, mivel nem hiányoznak, 's jogosan használtathatnak is, kell azokat olly fölöttébb ritkán elővenni: míg a' mi tanítóink azokat olly sokszor, ámbátor hiában, kívánják vissza. Soha sem merészelve itt egy gyermek, de még egy fölöttébb ifju 's leány sem, tanítói felől, szülei előtt, bármilly megjegyzést, gunyos, rosszaló, panaszos észrevételt tenni. Ez itt annyit tenne, mint saját szüleit megvetni 's bevádolni. A' negyedik parancsolat Angliában igen nagy tiszteletben áll, azért, mivel akképen nézetik, mint egy, az elsön alapuló, 's valóban isteni rendelet.

A' tanítók és tanítványok közti viszony, a' szigoru fenytők, igaz, némi kolostori szint visel. Mi németek ezt szabadság-elleninek nevezzük, 's azt mindenütt, hol csak néhány év előtt is még életben volt, mint a' szász fejedelemségi nagyhirü iskolákban, gyökerestül kiirtottuk. Azonban mint lehetne az szabadság-elleni, mit az angolok, a' föld' kerékességén legszabadabb nép' olly sértetlenül megőriznek, 's mitől, alapos okoknál fogva, megválni semmiképen sem tudnak, de nem is akarnak? Az angol legszabadabb, mert a' törvényességet leginkább tisztelő nép. A' törvény iránti hódolat által kell megtanulni, szabadnak lenni. Schillernek azon mondata: „Az ember szabadnak született,“ („Der Mensch ist frei geboren, ist frei!“) szintolly elmentétben áll a' természet- és tapasztalással, mint a' kereszténységet, és annak eredeti bünröli tanítását kicsúfolja. Nincs a' földön olly teremtése Istennek, melly annyira szabadságnélküli 's külse-

gedelemre szorult állapotban születnék a világra, mint az ember. Az anyai szeretetnek kell nyelvét a szólhatásra, kezeit a foghatás-, lábait a járhatásra megoldani. 's hideg kebelét az örömteljes hozzásimulásra fölmelegíteni; 's épen így kell a Fiu' örök szeretetének, a szegény, bensőleg bilincsre vert embert először megváltani, a törvény' átka 's békői alól, a szabadságra. Ha a Fiu megszabadítand titeket, úgy lesztek csak igazán szabadokká. Szellemi tekintetben, egy ember sem mondhatik a világon, örökölt születési fénye- 's rangjánál fogva szabadnak; még a király' fia sem. Olly szellemi, örök, mennyei kincsét, minő a szabadság, nem lehet csupán test és vér' utján örökölni; hanem azon elkorcsosodást igen, mellyet az első elszakadás és bünbe esés által, a test és vér, az emberben rejő szellemi- 's örökösbe beoltott, 's ez által azt eredeti, mennyei alakjától megfosztván, ennek torzképévé, pokolivá tette. (Ezt csak a protestantismus' ősi tanaihoz hű föesperes hiheti; de mi nem, kik az emberi természetet megromlottnak igen, de azért egészen elromlottnak, teljesen megvesztegetettnek, minden jóra képtelenné válnak nem tartjuk: ezt a kath. hit, mint tévedést kárhoztatván.) Ez épen a természet' utján szükségkép átöröklött bünösség; melly testből születvén, a hallal együtt minden testre átszáll. „Mi testtől születik, az test.” Azért a Szentlélekbeni ujjászületés nélkül, melly a Fiúnak megváltási érdemét sajátunkká teszi, semmiféle szabadság sem létezhetik. Csak a keresztségben, és általa, hivatunk meg mi keresztények a szabadságra. De szükség, hogy e hivatás- és megválasztatásunkat egész buzgalommal is biztosítsuk: mit pedig nem tehetünk előbb, mintsem miután a törvénynek egész leteperő sulyját, és saját tehetetlenségünket, megismertük volna. Csak ekkor ragadjuk meg a szabadító kegyelmet, melly nagyobb és hatalmasabb a törvény-nél, 's bennünket szabadokká tesz. (Rom. 5, 20.) A' milly röviden, színtolly helyesen mondta ez értelemben, a komoly, és tudós Whewell, a cambridgei Trinity-college' rectora (head-master), kivel e tárgyról, a szigorú angol fenytéket illetőleg szóltam, hogy: „csak a törvény által jutunk el az evangeliumhoz.”

Az angol nevelési elv' helyessége mellett tehát maga a kereszténység' szelleme 's az igazság szól: mit egyébiránt gyümölcseiről is megismerhetni. A' legkebellázitóbb elfajultság- és teljes féktelenségnek ollyatén jelenetei, minőket sok német gymnasiumainkon megéltünk, 's naponkint növekedő mértékben tapasztalunk azóta, hogy az ifjuság' nevelésmódjába a kereszténytelen szabadságkór becsuszott: Angliában a' teljes lehetetlenségek közé tartoznak. Politicai gyermeklázadások,

minőket a párisi polytechnicum' növendékei végbevitték, 's megújítani naponkint készek, ott nem is gondolhatók. Gyermekkormány épen olly lehetetlenség ott a' családok' körében, mint gyermekconstitutiók az állományban. Afféle 'Uj-Anglia', mint ezt a' családi élet' ábrázolásában láttuk, a' lehetetlenségek' számába tartozik. 'S ezt Anglia az ő szigorú, komoly, de mit jól megjegyezzünk, keresztényi alapra fektetett fegyelmének köszöni, az ifjuság' nevelési rendszerét illetőleg.

Ha a' tanítás' módját vesszük tekintetbe, a' némethonitól ezt is sok lényeges pontra nézve különbözönek találjuk. Angliában a' kis gyermekek-, és általában a' serdülő ifjuságnak, távolról sem tanítanak és beszélnek annyi mindent össze, mint nálunk. A' tárgyat mindenekelőtt 's legtöbbynire szemlélet, és emlékezet által fogatják föl. A' régi nyelvek' tanításában, (mellyek csaknem minden, az elemieknél fensőbb, iskolában taníttatnak,) még mindig a' régi tanmódot követik; a' nyelvtani szabályok és gyökérszavak könyv nélkül betanítatnak: a' szókötést és idegen beszédmód' elsajátítását a' tanítványra hagyván, ki azt önmaga kénytelen, az anyai nyelvvel összehasonlítás és analogia' segítségével magának elvonni. E' mellett az értelmes tanítók nem mulasztván el természetesen, vezérfonalul szolgáló intéseket és utmutatásokat is adni, 's ekkép a' tanítvány' értelmi erejét ébreszteni, itéletét erősíteni. Egy tizenkét éves fiu az Odysseából könyv nélkül tudta előttem a' legszebb helyeket elszavalni, 's folyvást, hibátlanul, egyszer-szersmind olly érzéssel, angol nyelvre fordítani, hogy néhány kérdés' tétele után csakhamar be kellett látnom, miszerint a' gyermek azt tökéletesen birja, 's nem csak értelmébe, de szívébe is fölvette. Egy ifjut, ki bizonyos nevelő-intézetből az egyetemi tanfolyamra volt átmenendő, Demosthennel hasonló mértékben megbarátkozottnak találtam.

A' történet- és földleirástanra, az általánosra úgy, mint a' honira, rövid katechismusokkal birnak a' tanulók, mellyeket szorgalmasan és könyv nélkül megtanulnak. A' már fölserdült ifjakkak egész munkák adatnak át olvasásul: utóbb pedig a' tanító vizsgálatot tart velök tartalma iránt, 's itéleteiket megjavítja, élesíti, de meg nem előzi. — A' mennyiségtanban még mindig Euklides játsza a' főszerepet. A' reáltudományokban, természet- és történetben, maguknak a' természeti tárgyaknak előmutatása és összehasonlítása, nem különben a' folytonos mütapasztalatok (experimentumok) nyujtanak gyakorlati utmutatást: miben a' számtalan, dus muzeumok és gyűjtemények, nagy fűvészi és zoologiai kertek, naponkint szaporodó

rémetszetek és könyvoktatások, szintolly alkalmas, mint könnyen szerezhető segédeszközöket szolgáltatnak a tanító- és tanítványnak. Minden intézetben, melyet meglátogattam, találtam egy nagyobb, és egy kisebb laboratóriumot; a növendékek nagy részénél pedig rovar-, kö-, növény- stb. gyűjteményeket. Általában pedig, a nagy tanteremekben úgy, mint a kis tanulói cellákban, a tágas udvarok- és nagy kertekben úgy, mint a legfőlegesebb zugokban, példás rendet, tisztaságot, sőt csinoságot, mely az embert fölvidítja, s emeli, és — bennünket németeket megszégyeníteni képes... (Vége köv.)

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Pünkösöd-utáni III. vasárnapra.

(Sz. Lukács. 15. rész. 1—10. v.)

„Az időben a vámszedők és bűnösök Jézushoz járulának, hogy hallgassák őtet. A pharizaeusok pedig és irástudók zugolódnak vala, mondván, hogy: ez a bűnösöket befogadja s velök együtteszik. És ő e példabeszédet mondta nekik, szólván: Ki az közületek, a kinek száz juha van; s ki ha közülök elvesztett egyet, nem hagyja el a kilenczvenkilenczet a pusztában, s nem megy az elveszettek fölkeresésére, mignem azt megtalálja? S miután föllelte, vállaikra veszi örvendvén, s haza érve, összehívja barátit és szomszédait, így szólván hozzájuk: Örüljetek velem együtt, mert elvesztett juhomat föllettem. Mondom nektek, szint illy öröm lesz mennyekben egy megtért bűnös fölött, nagyobb, mint a kilenczvenkilencz igazakon, kiknek nincs szükség a megtérésre. Vagy mellyik asszony az, a kinek tiz ezüst pénze van, és ki ha elvesztett egyet, nem gyújtja meg a lámpást, söpri ki házát, és keresi nagy szorgalommal, míg meg nem találja? S miután meglelte, összehívja barátinait és szomszédinait, mondván: Örvendjetek velem együtt; mert megtaláltam az ezüst pénzt, melyet elvesztettem. Így lesz, mondom nektek, Istennek angyalainál is öröm egy megtért bűnös fölött.“

I. Kétféleképen lehet a bűnös embereket befogadni. Lehet a rosszakkal társalkodni azért, mert valaki azoknak vétkei beszédek- és cselekedeteikben örömet, mulatságot talál, tőlök igazságtalan hasznot vár. S így társalkodnak velök azok, kik maguk is gonoszok. De lehet a bűnösöket befogadni, s azokkal társalkodni azért is, hogy őket oktassuk, jó utra vezessük, megtérítsük: és így társalkodott velök Jézus; kinek példáját minden, felebarátjaik üdvét kívánó jámborok utánozzák. Mivel az olyan társalgás, a bűnösöknek olytán befogadása, minőt Jézus példája mutat, a legnagyobb jótétemény, az irgalmasságnak legfőbb szeretetműve: ellenben pharizaeusi góg' jele, magát ártatlannak tartani, s bűnbeesett felebarátját, ki talán inkább gyarlóság-, mint eltökélt gonosz akaratból vétett, megutálni, megvetni. Igenis, befogadja a bűnösöket, s a lábaihoz borult Magdolnát is vigasztalással bocsítja el magától a szelid Jézus: igenis, irgalmas az Ur, és nem ör-

vend a bűnösnek halálán, hanem annak jóbulás általi boldogulását akarja: — te pedig pharizaeus! zugóldod, és elégedetlenül morogsz a fölött, a min (saját bűneid) öntudatában is) leginkább kellene örülnöd! Nálad neheztebb oka, min az angyalok örvideni tudnak, s velök együtt minden jobb a földön, tudnillik az irgalom és megbocsátás művének látásán. Te a bosszuállás- és büntetésekben lelsz örömet; neked a hóhér és poroszló tiszte látszik legfőbbeseknek; de mások ismernek ennél dicsőbbet is, egy, valóban isteni foglalatosságot, a megtért bűnösök iránti kegyelmet és ennek nagyilekű osztogatását. Jaj neked, ha magad arra szorultnak Isten előtt nem tartod, s még inkább jaj, ha magad számára követelsz olyasmit, miben mást részesítenni nem engedsz!

II. A keresztény vallásnak ránk, bűnös emberekre nézve legvigasztalásteljesebb ágazata az, mely a bűnösöknek bocsánátát hirdeti, s arról a töredelmes bűnbánót tökéletesen biztosítja. A világ megveti, üldözi, megbecsteleníti azt, a ki őtet megbántotta: Isten pedig, a végtelen hatalmu, még a legnagyobb vétéseket is kész megbocsátani az ellene vétett halandónak, csak rossz tette fölött őszinte bánatot érezzen! A világ nem engedi el, sokszor (önbiztosítása végett) el sem engedheti a gonosztévőnek az érdemelt büntetést; akár mint bánja is az tettét, bármily szentül ígér is jóbulást: ellenben az Isten teljes bűnfeledést ígér a hozzá visszatérőknek! A világ sokszor maga csábítja el s viszi az embert bűnre; s mégis irgalom nélkül bünteti őtet: Isten ellenben utálja a bűnt, s mégis ő a bűnösök egyetlen menedéke, a világtól elhagyott, üldözött, halálra keresett szerencsétlenek vigasztalója! Honnan ez a nagy különbség? Nemde, mert a világ csak mint eszközöket használ a maga céljaira, s tovább mi gondja sincs ránk, mint hozzá nem tartozókra: Isten pedig övének ismer, fiainak vall bennünket, s e szeretet által mutatja meg épen, hogy ő jó pásztor, mi pedig az ő tulajdonai vagyunk és teremtményei. Az egy juhót elvesztett ember sajátját veszti el, s ugyanazért sajnálta a vallott kárt, igyekezett azt helyrehozni, s mondhatlanul örült az elveszettek megtalálásán; ugy szinte az ezüst pénzt elvesztett asszony is tulajdonát veszti el, s azért fordított oly nagy szorgalmat annak fölkeresésére. Ezért keresi Isten is az embert, még a gonoszt is, az elveszettet is: mert hisz' ez is az ő juha. Atyai szeretetét irántunk meg nem tagadhatja. Járuljunk azért mi is felé bizodalommal, s azon üdves föltétellel, hogy hallgatjuk őtet! Jézus, a vámszedők, a publicanusok barátja, nem fog minket is megvetni, sem töredelmes bánatunkat hidegen visszataszítani.

III. Jézus a publicanusokkal eszik, s a tanításának hallgatása végett hozzá közelítőket kegyesen fogadja... Milly botrány ez a pharizaeusoknak! És ugyan miért? Mivel a publicanus egy olly osztályhoz tartozott, mely egyes tagjainak igazságtalan nyerekedései, csalása és rossz híre miatt, a csupán külsőről, és fölületesen ítélő világ szemében beestelenné vált! Tehát egyesek miatt az egész osztály szenved: a pharizaeus, néhány publicanus' rosszasa miatt, azt is lakoltatja, ki Jézus' híve, és őszinte barátja az igazságnak! De ezt csak egy képmutató pharizaeus teszi, s csak is ő képes tenni. Kiben igazságszeretet, értelem és jó szív van, az nem fog soha egy ember' bűne miatt másokat, talán százakat és ezereket megvetni, gyanusítani, s rájuk általában, csak azért, mivel ama gyűlölt fajhoz tartoznak, az istentelenség, erkölcsi romlottság beestelenítő bélyegét nyomni. S nincsenek-e még mindig nagy számmal illy igazságtalan pharizaeusok, ma is, a keresztények közt is? Vajha ne tartoznál soha szá-

mukba! Mert az előítéletek' hatalma nagy; 's a' szeretetlenség az igaz hit' világosságának fényét is elhomályosítja kebledben.

IV. A' jó pásztor fölkeresi az eltévedt juhok. Isten is így keresi 's térítgeti vissza az üdvesség' utjára a' bűnöst. Keresi annak lelkét jó és rossz sorsbani részesítés, há-lára fölhívó kegyelmek, 's magábaszállásra ösztönöző csapatok által. Keresi tiedet is, majd lelkismereted' hívó szozata, majd a' figyelmeztető intések, majd ismét az érthető dorgálások által; keresi szent ígétének hallatása, a' gondviselés' ujjának számtalan eseményekbeni szemléltetése által...Hadd rá magad: és engedd meg, hogy vállaira véve, hordhasson meg az élet' rögös ösvényein, mellyeken irányt veszve tévelygél: 's az angyalok' öröme tied is leszen egykor.

A' meglepetés.

(Egy fölvonásos vigjáték, gyermekek' számára.)

Személyek:

Százados.
Örmester.
Bátoriné, katonatiszt' neje, birtokos aszszonyság, anyja a' következő gyermekeknek.
Ernő, 12 }
Janka, 10 } éves gyermekek.
Szilárd, 8 }
Julcsa, 6 }

(A' színpad díszesen butorozott szobát ábrázol, egy, az ország' határaitól nem messze eső falusi lakban.)

Első jelenet.

Ernő. Szilárd.

(Ernő asztalnál ül, és olvas egy könyvből. Szilárd kis honvédnek öltözve, puskát tart kezében, és azzal a' szokott gyakorlatokat utánozza.)

Szilárd. Igazodj! Vigyázz! Tisztelegj! (Mindent akkép tesz, mint az önmagának adott vezényleti szavak igénylik.) Lábhoz! Vállazz! Jobbra át! Arczezal járj! Féljobb! (Menet közben szavával utánozza a' dobszót.) R'rum, r'rum, rum-rum-rum...

Ernő. Ugyan, kérlek! légy már egyszer nyugodtan. Olly lármát csinálsz, hogy az ember egy sort sem olvashat békében 's figyelemmel.

Szilárd (mit sem figyelve rá, folyvást dobol és jár). R'rum, r'rum, rum-rum-rum. Brrr, bumm!

Ernő. Nem hallod?

Szilárd. Brrr, bumm!...

Ernő (fölugrik bosszusan, és könyvével az asztalra üt). Kiállhatatlan! Mindegyre csak a' r'rum, r'rum, brrr, bumm! Bár csak e' puffanásokat egyszer a' hátadra kapnád.

Szilárd. Készülj! Céllozz! Tüz! piff, paff, puff! Brrr, bumm!

Ernő. Te mindaddig fogsz itt izgágáskodni, míg egyszer kikapom a' puskát kezedből. Ugyan mondd meg, tehát nincs neked egyéb dolgod egész nap, mint korán reggeltől fogva estig, örökké katonásdit játszani? Más szót

nem is hallhat az ember tőled, mint (csufolódva utánozza hangját): „Vigyázz! Tisztelegj! Lábhoz! Járj! Brr, bumm, bum-bum-bum...“

Szilárd. Na persze, majd neked, lábhoz'-zal masiroznak! Hahaha! Látnod Ernő, te mindig tanulsz, 's minden olvasásod mellett sem tudsz csak annyit is, hogy mit tesz a' Lábhoz,' és Vállazz.' Vigyázz! Vállazz! Járj! (Ezt meg is teszi.) Így már aztán megy!

Ernő. Már az igaz, hogy sokat is tudnék azután, ha ezt tudnám. Ennyit a' legbutább parasztgyerekek is tudnak a' faluban; de könyvből olvasni, és azt érteni: ehhez már nem olly könnyen ért ám mindegyik.

Szilárd. 'S hát ezzel aztán bátrabb és derekabb tiszt válik az emberből?

Ernő. Ohó; a' puskávali gyakorlatok sem teszik ám még jó katonatiszté az embert. Hogy valaki jól tudjon parancsolni, ahhoz értelem és eszélyesség kívántatik; annak tanulnia is kell valamit, a' ki vitéz és derék katona kíván lenni.

Szilárd. Ugy-e? Tehát az nem vitéz és derék katona, ki az ellenségnek bátran neki megy, és lő, vág?

Ernő. Ugyan mondd meg nekem, lehet-e a' minagy Bundásunkat, melly minden embert széttépne, ha nem tartanak lánczon, azért már vitéz- és bátornak hívni?

Szilárd. Hm! Róla tulajdonképen azt mondjuk, hogy egy gonosz, dühös eb.

Ernő. 'S miért? Nemde, mivel különbség nélkül mindenkit oktanul megrohan. Már pedig okosságot nem egyedül exercirozás és puskázás által szerezhetni; ehhez több is kell, tudnillik hogy tanuljon is valamit ez ember.

Szilárd. Hisz' én is akarok valamit tanulni; de most szünidő van: és én most nem kívánok tanulni, hanem gyakorolni... Tisztelegj!

Ernő. Én sem tanulok, hanem olvasok valamit, mulatságul.

Szilárd. Mulatságul? 'S ezt te nem nevezed tanulásnak? No's példának okáért! Miféle könyvet forgatsz most. (Felé megy.) Mutasd csak czímét! (Ernő megmutatja; a' nélkül, hogy a' könyvet kezéből kibocsátaná. Szilárd olvassa:) „Levelek a' háboruról.“ Na hisz' ez még jó! Háboruról! Ez valami szép lehet.

Ernő. Hallgasd csak; olvasok belőle valamit. Talán neked is fog tetszeni.

Szilárd (fejét esóválva). 'S hosszú?

Ernő. Már is azt kérded, hosszú-e; holott még el sem kezdtem.

Szilárd. Na hát kezdj hozzá; különben mindjárt exercirozok.

Ernő (olvas, míg Szilárd azalatt puskájára támaszkodva hallgatja). „XII. Lajos a' velenceiek ellen háboruskodván, Brescia' városa ostrommal vétetett be, 's a' győzteseknek zsákmányul engedtetett.“

Szilárd. Brescia' városa? És hol fekszik az?

Ernő. Hol! Hát felső Olaszországban. Hisz' halod, hogy a' velencei köztársaságé volt.

Szilárd. Na csak olvasd tovább; nem tartozik a' dologra.

Ernő. „A' város több napok' folyta alatt mindazon iszonyatosságoknak ki vala téve, mellyekre az embert a' kegyetlenség és pénzvágy ragadni képes.“

Szilárd. Pfuj! Ez nem szép.

Ernő. „Egyetlen ház sem kíméltetett meg, azon kívül, mellyben Bayard lovag vette lakását.“

Szilárd. 'S miért épen az ő háza?

Ernő. Bizonyosan azért, mivel ő nem akart a' rablási szabadsággal élni. Bayard lovag tudnillik vezére volt a' francia seregeknek, egy igen-igen vitéz férfi. „A' házba léptekor, annak tulajdonosnéja, egy tisztos nő, lábaihoz borult, és zokogva sirt. Ah kedves ur! kiálta, szabadítson meg bennünket; mentse meg leányaim' becsületét! Legyen nyugodt nemes nő!” válaszolt a' lovag; „valamig én élek, ön- és leányainak becsülete is bátorságban lesz.”

Szilárd. Szép! szép!

Ernő. „Erre az asszonyságnak mindkét leánya előjött a' buvó-helyből, hol magukat elrejtették; 's bemutatattván a' lovagnak, az egész család arra fordítá minden gondját, hogy szabadítóját ápolja.”

Szilárd. Nagyon is méltán!

Ernő. „Az igen veszélyes seb, mellyet az, az ütközetben kapott, csak annál jobb alkalmat adott nekik, hálás buzgalmuk' kitüntetésére.”

Szilárd. Ugy-e? Sebet kapott! Szegény!

Ernő. „Azonnal ügyes seborvost hívtattak; a' beteget fölvaltva, éjjel-nappal ápolták; 's midőn az e' nemű időtöltéseket el bírta viselni, ének- és zenével mulatták őtet.”

Szilárd. Nagyon helyesen. Na hisz' a' zenét magam is örömet hallgatom. Bizonyosan csupa indulókat vertek neki.

Ernő. „Midőn végre megérkezett a' nap, mellyen el kellett utaznia, mondá a' leányok' anyja a' lovagnak: „Ön' jóságának köszönjük, nemes ur! éltünk; 's a' háboru' jogainál fogva öné mindaz, a' mivel csak birunk. Ön' nagylelkűsége azonban remélnünk engedi, hogy háladatosságunknak ezen kis jelével is meg fog elégedni; 's ezt mondva egy, pénzzel telt vas szekrényt tön az asztalra.”

Szilárd. Furesa egy asszony! Az ellenséget még meg is kínálni vele. Hát ha azután hozzá is nyult volna?

Ernő. „'S mennyire megy, a' mi benne foglaltatik? kérdé a' lovag.”

Szilárd. No's? Azt csak még sem reménylem, hogy . . .

Ernő. „Reszketve felelé: Nem több, mint 25,000 arany, kegyelmes uram! De ha több szükséges, ugy barátaimat fogjuk fölkeríteni.”

Szilárd. Na, ha elfogadja, ugy — nem tudom, mit csinállok vele. Huszonötezer arany! Ezen asszonyságnak gazdagabbnak kellett lenni nálunknál. Én neki . . .

Ernő. „Jó asszony, én önnök jósága fölül soha sem fogok megfélekedezni; melly szememben mindig többet ér, mint 25,000 arany. Vegye ön pénzét vissza, 's tartson meg engem mindenkor barátságában.”

Szilárd (örömben kiejti kezéből puskáját, és tapsol). Óh derék! derék . . .

Ernő. „Ah kegyes ur! ön halálat okozza, ha ezen csekély összeget megveti! Fogadja ön azt el legalább ugy, mint családom iránti jóvoltának bizonyosságát! — Jó, felelé a' lovag, ha ezzel önnök valami kedveset tehetek, elfogadom a' pénzt; de engedje meg, hogy szerencsés lehessen, előbb önnök szeretetre méltó leányaitól elbucuszhatni.”

Szilárd (lábával a' földre toppantva). Ej, hogy a' guta . . . Ez is épen ugy tesz, mint a' mi doctorunk; ki szinte nem vesz el semmit, 's mégis örökké a' kezét nyújtja.

Ernő. „A' leányok tiszteletet és vonzalmat bizonyító arczczal jelenének meg.”

Szilárd. Azért, hogy a' 25,000 aranyat kegyes volt elvenni? (Fejét rázza.) Inkább ne is olvastad volna nekem az egész historiát. A' lovag ur előttem minden becsületét elvesztette.

Ernő. Te egy türethetlen fizkó vagy. Hallgasd hát végig! „A' benyomás, mellyet önnök rám tettek, mondá a' lovag, kitörülhetlen. Nem tudom, mint háláljam meg önnöknek irántam tanúsított gondoskodásukat; mert az én életmódomat követő emberek ritkán gazdagok.”

Szilárd. Ugy-e? Pedig azon időben még egész városokat is kiraboltak ő keemék!

Ernő. „Hanem itt van huszonötezer arany, mellyet nekem önnök' anyjának nagylelkűsége ajándékozott. Én azt önnöknek adom, mint menyegzői ajándékot; 's kívánom, hogy élvezzék a' boldogságnak azon fokát, mellyre erényességök méltó! „Nemes, nagylelkű lovag! kiálta föl az anya, jutalmazzon meg téged az Isteni, és az örökkévalóságban.”

Szilárd. Ó—h! Ez már ér valamit! Magam is így tennék, 's az édes atya is bizonyosan ekképen cselekedett volna.

Ernő. Csakhogy nem minden katona tesz ám így!

Szilárd. Ugy hát nem valódi katonák, hanem csak pusztítók és rablók; akármi legyen azután nevök, jóbarát-e, vagy ellenség. Ezt mondja mindig atyánk is; pedig ő már csak vitéz egy ember. Hallottad, milly csudákat vitt végbe századjával; és én fogadni mernék, hogy egyetlen szegény polgárt vagy parasztot sem fosztott, vagy engedett megfosztatni tulajdonától.

Ernő. Bizonyosan nem. Hisz' hallottuk, hogy midőn Berkiben ajándékot akartak neki a' példás fegyelemért vinni, mellyet harczosai közt föntartott, azt adá feleletül, hogy ő magát nem hagyja megfizettetni azért, mivel kötelességét teljesítette.

Szilárd. Óh a' derék édes atya! Bár csak már hamar megláthatnók őtet!

Ernő. 'S legalább téli szállásra ide rendeltetnék!

Szilárd. Volna akkor mit elbeszélnie!

Ernő. Milly öröm lenne az mindnyájunkra nézve!

Szilárd. Minden hadi munkálatokat kellene tudnom.

Ernő. Valamennyi nemes tetteket el kellene, barát és ellenség' részéről, mondania, hogy följegyezhessem; 's egykor olly, anekdotákkal teljes gyönyörű könyvet készítenék belőlök, hogy párját kellene keresni. — De mindehhez csekély kilátásunk van!

Szilárd. Hisz' édes anyáknak reménységet adott hozzá?

Ernő. Jaj, reménység! Hiszen ha tőle függene! De neki oda kell menni, hova vezére parancsolja. Az ellenség pedig mindig arra vonul, hol neki hézagot hagynak.

Szilárd. Óh ha ő itt volna; jöhetne akkor ellenség! Bizonyosan tized is magára vállalna közülök; ugy szinte vitézei is valamennyien: mert a' millyen ő, kétségkívül olyanok harczosai is.

Ernő. Épen azért most leghamarább üthetne ránk az ellenség, minthogy nálunk jelenleg egyetlen-egy embert se' találna.

Szilárd. Hát én nem teszek egy ember számot? Nincs puskám? (Fölveszi a' földről.) Készülj! Czélt!

Ernő (kineveti). Téged e' könyvvel is elkergetnélek.

Szilárd. Ne bosszonts; különben tüzelek!

Második jelenet.

Előbbie k. Julcsa, Janka. (Mindketten lélekszakadva berohannak.)

Janka. Ah! Ah! — Ernő! Szilárd! Mi lesz belőlünk?

Ernő. No's? Mi bajotok van?
 Szilárd. Bizonyosan a' befőzöttel gazdálkodtatok,
 s édes anya rajta kapott benneteket.
 Julesa. Ah! ha csak ez volna.
 Ernő. Vagy egy porcellán esésze utazott el ismét?
 Janka. Ennél több is — el fog még — utazni! —
 Ellenség . . .
 Julesa. Ellenséges lovasok mutatkoznak . . .
 Ernő és Szilárd (egyszerre). Ellenséges lovasok?
 Janka. Márton, — ki a' káposztásba ment ki —
 szekérrel —
 Julesa. Igen, ki fogták lovaikat a' szekérből!
 Ernő. Lovaikat is kifogták?
 Szilárd. 'S nem is adták vissza? — Hát a' sze-
 keret?

Janka. Hát azt persze hogy ott hagyták.
 Julesa. Azt bizonyosan akkor fogják majd hasz-
 nálni, ha bennünket és szegény falunkat kirabolják, hogy
 az elrablott holmit tovább vihessék rajta.

Ernő. Óh az én szép könyveim! Csak ezeket el ne
 vigyék!

Janka. Kell is azoknak a' te könyved! De az én
 szép zongorám!

Ernő. Mintha nem beszéltek volna már, hogy —
 nem is tudom, hol? — a' könyveket az ablakon hányták ki.
 Majd tán a' te zongorádat fogják szekérré pakolni!

Janka. Jaj hiszen össze is törhetik!

Julesa. Szép ruháink, és takarékpénztáraink fo-
 rognak bizonyosan a' legnagyobb veszedelemben.

Szilárd. Én pedig azt gondolom, hogy mindenek
 előtt az én puskám, kardom, lőportartóm.

Ernő. Na hisz' a' te arasznyi puskád! Érdemes is
 volna a' fáradságra. Hanem azt mondom neked, ha valakit
 fegyverben találnak, azt hadi fogolylyá teszik, és elviszik
 magukkal.

Szilárd. Már azt csak szeretném látni! Csak lő-
 porom és golyóm volna! Tölteni tudok már; 's ahhoz is ér-
 tek, mint kell a' puskát elsütni. Hah! Épen most jut eszem-
 be. Édes atya' fegyver-szobájában a' kis madárpuska mel-
 lett egy régi lőportartó is függ; abban maradt bizonyosan
 még valami . . . Jól van; én titeket oltalmam alá veszek!

Janka. Ah, eredj a' te oltalmaddal! A' legnagyobb
 aggodalom mellett is, nevetnem kell rajtad. Hogy ismét el-
 pörzsöld szemöldöködöt, és egész orczádat elégeds: mint
 nem rég gyönyörű röppentyűddel, mellyet készítettél?

Szilárd. Óh, az egészen más volt; akkor a' lő-
 porra fujtam; mert nem akart meggyulni. De itt (a' pus-
 kára mutatva) csak megnyomom, és azonnal elsül. Itt nem
 kell taplóba fujni.

Julesa. Illy gyerek! És még ő akar oltalmába fo-
 gadni! Ezt egy dragonyos hóna alá veszi, 's beveti a' kert'
 árkába.

Szilárd. Csak nem kell csúfolódn! Mert aztán
 majd megadom a' gyerek' árát.

Ernő. De ezen haszontalan fecsegés helyett jobb
 volna, ha legbeesőbb holmink' eltakarításához fognánk,
 magunk pedig elbujnánk.

Janka. Nem; édes anya azt mondta, hogy ne szé-
 ledjünk el, hanem ha titeket fölleltünk, maradjunk
 együtt.

Julesa. 'S ha elbujnánk is, mi haszna volna? Édes
 anyát csak úgy magára hagyjuk?

Ernő. Igazad van; menjünk édes anyához.

Szilárd. De hol is van ő?

Janka. A' eselédeteket tanítja meg, hogy mint viseljük
 magukat; a' szekrényeket és ládákat elzárja; 's az inast

a' faluba küldte, hogy nézzen körül egy kissé, mi történik
 ott.

Ernő. Óh bárcsak édes atya itt volna!

Szilárd. Persze ha itt volna; úgy az ellenségnek
 nem jutna eszébe, ide jönni.

Janka. Vagy legalább édes anya, velünk együtt a'
 városba menekült volna!

Julesa. Hisz' ha édes atyára nem várt volna!

Ernő. Menjünk, keressük föl édes anyát, hol van.

Janka. Mondtam már, hogy azt parancsolta, itt
 várakozzunk rá.

Szilárd. Ki jön ott? nézd csak.

Janka. Édes anya.

Harmadik jelenet.

Előbbie k. Bátoriné asszonyság.

Bátoriné. Cyermekek, nagy veszedelem fenyeget
 bennünket! (Janka és Julesa, kezeit megfogják.)

Janka. Ah, jaj! — Édes anya! — Mit csináljunk?

Julesa. Édes anya! — Csak hogy itt van egyszer!

Ernő. Uristen! Nem rejtjük el magunkat? Édes
 anya!

Szilárd. Vagy nem fogjuk-e magunkat védeni?

Bátoriné. Ugyan ki fogna védeni? — Talán bizony
 te? — Ah menj; ne tedd magadat nevetségessé. Puská-
 dat tedd el! Illy alkalommal a' nők-, gyermekek- és véd-
 telenekhez jobban illik a' kérelem és könyörgés.

Szilárd. Kérelem és könyörgés?

Bátoriné. Bizonyosan. A' daczosság a' rosszat
 csak nevelné. Mindenekelőtt kérjétek szivből Istent, hogy
 bennünket e' nagy veszedelemből kiszabadítson, a' bajt tür-
 hetővé tegye, 's annak elviselésére kellő bátorságot és el-
 szántságot adjon.

Julesa. De hát miért nem rejtjük el inkább ma-
 gunkat, mint Ernő is mondta; hogy ránk ne találhának?

Bátoriné. Ugyan hova tudnátok úgy elrejtődni?
 Nem; hagyni kell őket, kedvök szerint bánni min-
 dennel. Az illy magunkféle emberek, jelenlétök által, még
 inkább meggátolhatnak sok rosszat.

Ernő. De hát mikép gátolhatja meg őket az ember,
 ha mindenüktől meg akarnak fosztani?

Bátoriné. Okos előterjesztés által. Ha pedig erre
 mit sem adnak, úgy jobb, rájok hagyni, hogy vigyék el, a'
 mit akarnak.

Szilárd. De mindent odaengedni nekik, a' mit
 csak akarnak! 'S mi marad akkor nekünk?

Bátoriné. Ugyan hát mi által fogod őket ebben
 akadályozni? Vagy azt gondolod, hogy téged fognak meg-
 kérdeni? Csak azt várd.

Janka. Ah, csak ne üssenek bennünket!

Julesa. 'S a' mi rajtam van ruha, le ne tépjék!

Bátoriné. Reménylem, fogják tapasztalni, hogy
 kit látnak maguk előtt. Nő és gyermekek ellen talán csak
 nem fognak háborut viselni? Csak valami értelmes tiszt
 legyen velök, úgy nem fogok aggódni.

Ernő. Igenis, olyan, mint a' mi jó édes atyánk. Ő
 tudom, az ellenség' földén is kegyes és jószívü maradna.

Szilárd. Bizonyosan az lenne ott is. Ah csak már én
 nagy volnék! Majd megbirkoznék én velök úgy, mint an-
 nak a' rendje.

Bátoriné. Gyerek! te neked mindig csak a' bir-
 kozás van eszedben. Pedig ezzel mi sincs megtéve. Okos-
 nak lenni jobb, mint veszekedni.

Ernő. Mondtam ugy-e?

Bátoriné. Tanulj valami hasznosat: ez a legjobb. Az ellenség megfoszthat bennünket mindenüinktől, pénzüinktől 's vagyónunktól. Elégetheti házainkat: szántóföldeinket elpusztíthatja: de a' lelkünkbe letett kincs, azaz: a' nemes tulajdonságok, mellyekkel azt fölékesítettük, a' bölcsesség és tudomány, mellyel azt gazdagítottuk, ez megmarad; ettől meg nem foszthat bennünket; ez örökké tulajdonunk lesz.

Szilárd. De az ember ezekből még el nem él? Mert hiszen ha élni kívánok, szükség, hogy ehessen is valamit.

Ernő. Mintha az ember nem kereshetné meg kenyereit a' hasznos ismeretek 's tudomány által!

Bátoriné. Helyesen, fiam! A' mi jó plebánosunk, ki épen nem gazdag, szinte tanítás által szerzi meg élelmét: így atyátok is hadi tudománya által: a' művész valamely mű' előállításában ügyessége, a' kézműves és napszamos értelmek munkássága által.

Janka. Bizony, még azt kell az embernek utoljára hinni, hogy a' szegénynek jobb dolga van, hogysen a' gazdagnak; mert hol az ellenség mit sem talál elvinni valót, ott nem is visz el semmit.

Bátoriné. Igen: csak hogy azután máskor sok olly könnyebbségek és kényelmek' híjával is van, mellyeket a' dusak élveznek, a' nélkül, hogy ezeket ellenségtől kellene mindig félténiük. Annyi azonban bizonyos, hogy minden esetre szerencsésebbnek mondható az, ki gazdagságát magában hordja, mint az, kinek belsejében semmije sincs, ámbátor kivüle sok, igen sok van.

Julcsa. Ah édes anya! Ha az ellenség mindenüinktől megfosztana, volna-e bennem annyi, hogy nem kellene a' nyomoruságtól félnem? (A' többi gyermekek nevetnek.)

Bátoriné. Tartok, igen tartok tőle, hogy még soknak híjával vagy.

Julcsa. No's hát mit nevettek? Nem tudok-e már harisnyát és egyebet kötni: mit nem tud sem Ernő, sem Szilárd? Én tudok varrni, kicsinyt hímézni, valamit főzni... és így magannak is csinálhatok már valamit, 's egy pár garast is tudok keresni.

Bátoriné. Ez is jó, leányom! Persze, hogy még mindezzel nem sokra mennél, ha ugyan ebből kellene élned: de mégis mindenkor meg volna mellette azon hasznod, hogy ha pamutod vagy ezernád volna, 's egy pár harisnyára lenne szükséged, nem kellene érte pénzt adnod. Minden ügyesség, gyermekeim! mellyet magunknak megszerzünk, nyereség a' jövőre nézve, és biztosítója szerencsénknek.

Ernő. Azért rajta is leszek, hogy szorgalmas ember váljék belőlem.

Janka. 'S én jó is akarok lenni.

Szilárd. Én pedig vitézül fogom magamat viselni.

Bátoriné. De azért mellette tanulni is valami hasznosat?

Szilárd. Jó; csak azután szabad óráimban gyakorolhassak.

Bátoriné. Ti mindnyájan jó gyermekek vagytok: és én bízom az Istenben, hogy ő mindnyájatokra gondot fog viselni; de reményem azt is, hogy ti is igyekezni fogtok, olly kinséket gyűjteni magatoknak, mellyet semmi ellenségtől se kelljen félténiük. De, — én nem tudom, — hogy miért nem kapok én semmi feleletet? Pedig megparancsoltam Jánosnak... Ugyan ha valaki közületek az ebédlőbe lemenne, 's megnézné, nincs-e már itt János. Vagy a' folyosóról az ablakon kitekintene, hogy az udvaron mi történik. (A' gyermekek egymásra néznek, és egy sem mutat kedvet a' küldetéshez; hanem csak annál szorosabban anyjokhoz simulnak.)

Szilárd. Majd elmegyek én.

Bátoriné. Gondoltam előre! (Szilárd elmegy.)

Negyedik jelenet.

Előbbie k.

Janka. Ah, édes anya! Csak azután a' kis Szilárdunkat ne bántsák.

Bátoriné. Már ki bántaná őtet?

Julcsa. Hja, Ernő azt mondta, hogy a' kit puskával találunk, azt hadifogolylyá teszik.

Bátoriné. Attól ne tarts! Hisz' csak etetniük kellene őtet, a' nélkül, hogy valamire használhatnák. Illyesmit pedig megköszön az ellenség.

Ernő. De hát a' védtelen emberek mivel jobbak a' gyermekekénél? 'S mégis mennyi borzasztóságot hall az ember, hogy itt is, amott is elkövettek rajtuk; hogy mint báznak a' szegény lakosokkal...

Bátoriné. Eredj; atyád azt mondaná, ha beszélni hallana, hogy gyáva Peti vagy. Csak meglátszik rajtad, hogy nem hősnek születél.

Janka. De édes anya! Ernőnek alig ha nincs igaza. Ugy hiszem, az újságokban még sem közölnek csupa hazugságokat. Hát Erdélyben, Bánságban, Pesten?...

Bátoriné. Erről most nem szólok. Nem is akarom kétségbe vonni, hogy van elég baromi ember, ki siet az alkalmat használni, vad önkénye- 's pénzvágynak kielégítésére... De hiszem azért, hogy a' legdurvább ellenség közt is találtnak még emberileg gondolkodó 's nemesebb érzésű egyének, kik a' legkegyetlenebb parancsolatokat is némi kímélet-, emberszeretet- és jóakarattal igyekeznek végrehajtani.

Julcsa. Jaj, de ki áll jót érte, hogy hozzánk is épen illyen jön?

Bátoriné. Erre nézve gyermekeim! mindenkor azon hittél szükség magunkat fölfegyverezni, hogy van föltűnk egy oltalmazó, ki hatalmasabb, mint minden ellenségeink: 's hogy annak tudta és akaratja nélkül hajunknak egy szála sem eshetik le fejünkről. Nekem volna legtöbb okom a' félelem- és elesüggedésre; de ezen gondolat, édes gyermekeim! vigasztalással tölti meg szívemet, és bátorságot ad a' veszedelemben.

Ötödik jelenet.

Előbbie k. Szilárd.

Szilárd. Ah, édes anya! Egy horvát huszár van az udvaron, és valamennyi marhánk kihajtva...

Bátoriné. Ugy hát a' kezdet meg van a' rablás-hoz téve, 's azt el nem kerülhetjük. Hát Jánost nem láttad?

Szilárd. Nem; de — haragszom azokra a' béresekre. Ugy állnak ott, mint a' mamlaszok, az előtt az egy hitvány huszár előtt: süvegeiket nagy alázatosan tartva kezeikben: mintha bizony valami nagyságos ur volna. Nem volna-e jobb, ha vasvillát és fejszét ragadnának inkább?

Bátoriné. Te ugyan okosan tudnád vinni a' dolgot!

Ernő. Na hiszen drágán is fizetnők meg, ha egy császári katonát agyon találnának ütni!

Bátoriné. Nem, ők jól eselekeznek. Az egy huszár után bizonyosan ötven is következik, kik ezalatt a' faluban gazdálkodnak. Anyilt erőszaknak ellentállni akarni, esztelenség lenne.

Szilárd. De, édes anya! ki az enyimet bántja . . .

Bátoriné. Persze, hogy van jogom, ellene magamat védni. De ha fejeddel a' falnak mégy is, melly utadat elzárja, mi hasznod van belőle, egyéb, hogy betöröd a' fejedet? Azért czélt még sem érsz; mivel a' fal csak fal marad, és utadat állja tovább is. Lemegyek magam az udvarra. Czudarság, hogy a' cselédek' közül egy sem mutatja magát; de ilyenkor látja az ember, hogy mennyire szokott a' kíváncsiság és félelem menni.

Julesa. Ah édes anya! ne menjen. Még valami baja történhetnék! Mi nem bocsátjuk!

Janka. Óh igen, édes anya! maradjon itt mi velünk.

Ernő. Hát mi hova menjünk?

Szilárd. Én az édes anyával megyek.

Bátoriné. Ti maradjatok mindnyájan itt a' szobában. 's várjátok rám, míg visszajövök.

Janka. Magunk?

Julesa. És a' nagyok közül senki?

Bátoriné. Nem vagytok-e négyen?

Szilárd. Engedje meg édes anya! hagyj menjek én le. majd megkérdezem én attól a' huszártól . . .

Bátoriné. Csak te hagyj föl azzal a' hetvenkedéssel; és maradj, míg nem parancsolják . . . Ah, mintha valaki jönne! (A' gyermekek valamennyien anyjokhoz simulnak. Szilárd az ajtóhoz szalad, és kinéz a' kuleslyukon; de tüstént visszafordul.)

Szilárd. János!

Hatodik jelenet.

Előbbiek. János.

Bátoriné. No's; hol maradsz oly sokáig?

János. Ah! jaj! Hisz' csak meg kellett néznem. — Mint valami nagy felhő; igen, mint egy felhő, úgy közelít a' hegyek felől.

Szilárd. Mint egy felhő?

Bátoriné. Annál jobb! Egész seregtől nem félhetni annyit, mint egyes, kisebb portyázó csapatoktól. De hiszen tudom már, mint szoktak a' magatokféle emberek mindent nagyítani. 's ha azután dologra kerül, hát tizenkettő is alig lesz belőle.

János. Nem, nem! Elhiheti nagysá'd, a' mit mondok. A' két huszár, kik oda kint, a' kapu előtt állnak, szinte azt mondták . . . Azt mondták, — igen, azt mondták, hogy jaj lesz nekünk! Ók jól tudják, hogy a' mi urunk is egyike a' magyar seregbeli tiszteknek, kik nekik végtelenül sokat ártottak.

Bátoriné. Ez nem jó körülmény!

Ernő. Jaj, jaj! Mi fog még velünk történni!

Janka. Még se fogunk elbujni előlök?

Julesa. Ah! édes anya! (Szilárd ezalatt egész csendességben leveszi lőportartóját, 's a' kandallóba dugja; puskáját pedig a' ruhaszekrénybe.)

Bátoriné. Hát az az ember, ott az udvaron? kicsoda, és mit akar?

János. Az egy huszár strázsamester: horvát; de úgy beszél magyarul, mint mi . . . Átkozott egy ember, egész boszorkány-mester: vagy tán, Isten bocsá, — maga a' megtestesült ördög . . . Az ember nem tudja, mit gondoljon.

Bátoriné. Már miért?

János. Ez az ember az egész majorságbeli marháknak tudja nevét és számát, az öreg bikától kezdve, a' rugott borjuig! A' béresek rá akarták szedni, 's nem hajtot-

tak ki mindent az akolból; de ő mindjárt megmondta, hogy ennyi és ennyi darabnak kell lenni. Szintugy volt a' lovakkal is.

Bátoriné. És ki parancsolta, hogy azokat is ki vezessék?

János. Hát ő. Hisz' azt mondja, hogy ezt mind el fogják innen hajtani.

Janka. Ah hisz' hajtson el, vigyen el mindent, csak minket ne bántana!

János. Dej'szen; azt a' gyönyörű marhát! — A' nagyságos asszonynyal akar szólni: 's épen azért jövök . . .

Bátoriné. No's illy urakat nem lehet sokáig várakoztatni. Menj hamar, és vezesd ide őtet.

Julesa. Óh ne, édes anya! ne!

Bátoriné. Na persze; lehet is azt akadályoztatni? Ha nem akarjátok látni, hát menjetek föl a' padlás-szobába.

A' gyermekek (mindannyian kiáltva). Nem; mi is itt maradunk. Mi nem hagyjuk magát, jó édes anyánkat! Ha valami baja lesz, mi is együtt akarunk vele szenvedni.

Bátoriné. Ha rabolni akarnak, úgy sem volnátok a' ház' egyik zugában is előlök bátorságban. (Jánoshoz.) Na hát, miért állsz itt még mindig? Miért nem mégy egyszer?

János. Ah, nagyságos asszony! én nem tudom; oly furcsán érzem én is magamat. Közel se merek hozzá menni. Oly iszonyu csuf szakálla van; és kardja! Olyan, hogy egy csapásra tíz embernek is egyszerre levághatja fejét. 'S azt gondolom, hogy jobb lesz, ha szépen elmegy inkább azalatt, hogy sem őtet az ember még föl is hívja.

Bátoriné. Most mindjárt lódulj, ostoba ember! (Vigyázva hallgat.) Ihol van ni! Jönni hallok valakit. (A' gyermekek, a' kardesörtetés' hallatára, mind háta megé bujnak.)

János (fölnyitja az ajtót, 's ijedve hátrál. Reszketve mondja). Igenis; ő az!

Hetedik jelenet.

Előbbiek. Örmester.

Örmester (dühösen Jánosra tekint, 's kardjának markolatához kap). No's fattyu? Hát még feleletre sem vagyok méltó? Sorra kopogtassak-e be mindenik ajtón? Ne sokat figurázz velem; mert . . . (János félreugrik, 's elérve az ajtót, gyorsan kisuhan rajta.) Asszonyom! kegyed e' ház' tulajdonosnéja?

Bátoriné. Igen.

Örmester. 'S e' falunak is?

Bátoriné. Ugy van.

Örmester. Bátoriné asszony?

Bátoriné. Ez nevem.

Örmester. Neje Batori századosnak, ki a' pártütök' táborában van, 's ki a' császári seregeknek oly temérdek károkat okozott; ki lovasságunkból legközelebb is egy egész svadront megsemmisített?

Bátoriné. Mit tett, azt nem tudom; egyedül annyit tudok, hogy nem követett el semmit, mit tennie kötelességében nem állott, 's mit a' hadi törvények nem helyeselték volna.

Örmester. Semmit; csak hogy a' pártütök' seregében van . . .

Bátoriné (méltósággal). Abban a' seregben van, mellyhez őt századosul maga V. Ferdinand nevezte ki, 's mellyet saját személyének képviselője, István főherczeg hívott föl 's vezetett bizonyos „rossz akaratu lázítók“ ellen.

Kiket értett legyen, az ur is jól tudja. Hisz' az 1848-ki országgyűlés egyenesen ellenök, és bánjok ellen hivatott össze. Ha nem hiszi, akár a' trónbeszédet is od'adhatom: olvassa! (A' hivatalos „Közlöny”-nek egy kis asztalon heverő számára mutat.)

Órmester. Nem szükség. (Kissé habozva.) Ki törvényes uralkodója ellen harezol...

Bátoriné (élénken). Az ugyan nem igentörvényes, a' ki szavát és a' világos törvényeket megszegi. De még kevésbé mondható annak, ki előre kimondja, hogy azokat megtartani nem is szándékozik...

Órmester (fenyegető hangon). Asszonyom!

Bátoriné. Ne mondja tehát férjemet pártütőnek, ki csak hona' javáért és fönmaradásáért küzd, mire meg esküdt. Én csak tényekre hivatkozom.

Órmester. Én sem fogok semmi mást tenni, csak egy kissé rabolni, 's a' falut fölgyújtani. (A' gyermekek reszketve néznek egymásra, 's anyjokra.)

Bátoriné. Hatalmában vagyunk önnek: 's én önt szándéka' végrehajtásában, halogy kéréseim és ez ártatlan gyermekek' könyei nem használnak, nem gátolhatom.

Szilárd (előáll). Tette-e ezt édes atyám?

Órmester. Hah! apró ember! Ó ennél százszor is több kárt tett seregünknek. Husz illy falu sem ér föl egy elesett huszárunk' koponyájával.

Bátoriné. Mindenik fél igyekszik az ellenséget megverni. Csakhogy a' mód, mellyel ez történik, 's mint ez a' művelt, és háborut rendesen folytatni szokott népeknél be van véve, különböző lehet. Mai nap már nem szokás, védtelen asszonyok és gyermekek ellen harezolni; sem pedig ellent nem álló városokat és falukat földulni, leégetni, vagy az ártatlan lakosokon minden ok és haszon nélkül kegyetlenségeket elkövetni: illyesmit ma már legfölebb is a' vad, és barbár népeknek hagynak.

Órmester. A' mint látom, itt engem még iskolába akarnak járni? Már pedig most leczkék' hallgatására nincs időm. Igazság, nem igazság; elég az, hogy nálunk most ez a' divat.

Bátoriné. Elég szomorú! De legalább a' mi seregünknel ez nem szokás. És azt tartom, önöknél sem az általános. Hanem vannak ott is, mint mindenütt, emberek, kik mihelyt szerét tehetik, örömet bánnak kényök 's kedvök szerint másnak véres verejtékkel szerzett vagyonával: 's minden ezeljök a' háboru' viselésében oda megy ki, hogy rabolhassanak...

Órmester (fenyegetődzőleg). Asszonyom! Nekem nem szabad tisztemmel raisonnirozni: de magamat sem hagyom pusztá szóval elutasíttatni. Elég, hogy nekem parancsolatom van....

Bátoriné. Arra, hogy raboljon, 's a' falut meggyujtsa?

Órmester. Hogy raboljak, 's a' falut meggyujtsam, ha kegyed az én követeléseimnek eleget nem tesz.

Bátoriné. Vagy ugy? Tehát mégis követeléseik vannak? Azt tartom, hogy ezekkel kellett volna inkább előjönni, mielőtt rablás- és gyujtogatásról fecsegnénk: 's előbb megtudni, valljon nem akarnak-e kívánságának eleget tenni.

Órmester. A' falu a' kívánt összeget máris megtagadta.

Bátoriné. Bizonyosan, mivel az haladja erejét. 'S mennyi a' követelt összeg?

Órmester. Kilencz ezer forint.

Bátoriné. Kilencz ezer forint! Egy illy kis falutól, mint ez?

Órmester. 'S kegyedtől szintannyit.

Bátoriné. Tölem szintannyit? Ugy önök rabolhatnak. Ha az, ki önnek e' parancsolatot adta, hinni képes, hogy egy katonatisztnak mindössze is 20,000 forintot érő jószágocskája után, mellynek két harmada még el is van adósítva, kilencz ezer forintnyi heverő pénze van, annak tisztjeink' gazdagsága felől különös fogalommal kell birnia.

Órmester. Csak nem kell csufolódni! Mert századosom maga fog érette jönni, és mindent incassálni. Engem csak ugy küldött előre, hogy mire megjön, mindent készen találjon.

Bátoriné. Már pedig azt nem fogja találni: mert nincs.

Órmester. De van annyi értékű jószág, hogy a' kívánt összegnek felét legalább azonnal leteheti.

Bátoriné. Honnan tudja azt ön? Mondom, hogy nekem annyi pénzem nincs. Mindössze is 300 forint van a' háznál, mindennapi költségekre: 's ezt át fogom adni.

Órmester. Háromszáz forint! Hahaha! Nem ugy alkudtunk! Itt van a' jegyzék. (Kis lapot vesz elő, 's arról kezdi olvasni.) 1) Egy gyémánttal kirakott kereszt, ahhoz való nyak-ékeséggel; mellyért a' százados 1000 forintot adott. 2) Két karperecz aranyból. 3) Hat pár függő. 4) Három arany gyűrű. 5) Ezüst asztali készület, tizenkét pár késsel...

Bátoriné. Ah! Hagyjon föl vele! És honnan tudja, hogy ezzel bírok?

Órmester. Ezt a' százados urtól kell kérdeni. De még több is van. (Tovább olvas.) Két aranylánc; egy aranyozott billikom...

Bátoriné. Ujlag kérem, hagyjon föl vele! Nekem nincs ennyi vagyonom; és istentelen ember volt, ki ezt ön' századosának besugta: hihetőleg csak azért, hogy ötet ellenünk fölingerelje.

Órmester. Na de ne gyanusítson senkit, asszonyom! Mi tudjuk, hogy kegyednek nem csak ennyije van, de több is: mit jó szerével ki kell adnia, ha a' rablástól meg akar menekülni.

Bátoriné. Elhalok álmélkodásomban. Nem lehet különben. Egykori eselédeim közül kellett valamelyiknek arra a' gonoszságra vetemednie, hogy mindent fölírjon, 's ezt a' leggazabb szándékkal. Megvallom önnek, hogy a' jegyzékben elősorolt ékszerekkel birtam ugyan valaha: de férjem' fölszerelési költségei, mielőtt a' háboruba ment, egy részét elvitték; más részét a' városba vitettem, növéremhez, nagyobb bátorság' okáért...

Órmester. Jól van: a' mit odavittek, maradjon. Nekem csak az kell, a' mi még itt van. Én megelégszem azzal, mit az éléskamara tartalmaz.

Bátoriné (meghökkenve). 's el nem rejthető esudálkozással). Az éléskamara? (Magát csak hamar összeszedve.) Jó: hisz' a' mi étel, ital' dolgában a' háztól kitelik...

Órmester. Nem, nem! Minekünk nem kell az, mi a' föld fölött, hanem a' mi alatta van; igen a' föld alatt, a föld alatt! Mi is tudjuk a' különbséget, melly a' barna és fehér kő között van.

Bátoriné (legnagyobb zavarodásba hozva). Megvallom, — nem tudom, — mit gondoljak? (Kis gondolkodás után.) Azonban — keresse ön föl maga, ha képes lesz megtalálni.

Órmester. Igen is képes, még pedig csekély fáradsággal.

Bátoriné. Nem tehetek róla.

Órmester. Kegyed tehát nem áll rá semmire? Jól van; ezt tehát tudatni fogom a' százados urral. De tanácsolom: inkább szép szerével...

Bátoriné (darab idej tünődés után). Jól van Itt leszek egyszeriben (mikor merni akar, a' gyermekek mindnyájan belecsimpeszkednek).

Janka. Édes anya!

Julesa. Csak nem hagy itt magunkra bennünket?

Ernö. Örmester ur! engedje meg . . .

Örmester. Semmi, semmi; csak maradjatok gyermekek! Veletek is van még kis szólni valóm. Nem lesz semmi bajotok! Hisz' nem vagyok én mumus . . .

Szilárd. Mintha bizony mi félnénk a' mumustól?

Örmester. Ugy hát tolem se féljete. Azonban ha mamátok elmegy, csak kell valakinek kezesül hátramaradni?

Bátoriné. Mondom, maradjatok itt. Tüstént visszajövök. (Sébesen elmegy.)

Nyolczadik jelenet.

Előbbiek. (A' gyermekek mindnyájan félénken összeszorulnak; az egy Szilárd mutat még kis bátorságot.)

Örmester. Na, a' mamával már készen vagyok. Most a' ti jószágokra kerül a' sor. Hogy állnak a' takarékládák? Csak ki vele kisasszony! (Jankához.) Maga ugyanis a' legöregebb; 's így azon kell kezdeni.

Janka. Ah, ah! Szívesen; csak a' jó édes anyánkat ne bántsa!

Julesa. Azután minket se! És aztán, — hagyja meg nekem az én — játékomat!

Örmester. Jaj! nekünk is vannak ám kis leányaink, kik a' legnagyobb vágyódással lesik otthon, hogy mit viszünk nekik haza a' háboruból.

Szilárd. De a' mienket csak nem?

Örmester (mintha csak most venné még észre). Hah! Kis katona? És még fegyverben is, a' mint látom? Ugy . . .

Ernö (félve, 's kérőleg). Hiszen csak tréfából! Katonásdit játszott . . .

Janka. Nem is éles a' kardja.

Julesa. Puskája sines megtöltve . . .

Örmester. Mit? Még puskája is van? Ugy hadifogolylá kell lennie. (A' gyermekek ezt hallván, mind neki esnek az örmesternek, 's egyik kezét, másik dolmányá' szélét huzgálva, csak nem egyszerre, 's kérőleg mondják.)

Ernö. Ne, ne! Inkább minden könyveimet váltásá' gul adom érte.

Janka. A' kis Szilárdot foglyul vinni? Inkább minden takarékpénzeinket od'adjuk.

Julesa (sirva fakad). Ugy csak vigye hát el inkább minden játékomat! Hol a' bábum; itt az egész pipe-reasztala 's ágya.

Szilárd. Nem, örmester ur! Azért ne foszsa meg testvéreimet jószáguktól. Inkább hadi foglya leszek. Ihol van kardom (átnyújtja).

Örmester. Csak tartsa meg, míg elkérem.

Ernö. Már mit csinálsz te, Szilárd?

Szilárd (szomorú, de határozott hangon). Már én csak hadi fogoly leszek. Hiszen ha béke lesz, majd kicserélnek. De azt hiszem, ha édes atya meghallja, majd megszabadít az előbb is kezeikből.

Janka. Az Istenért! mit beszélsz olyanokat?

Örmester. Ohó! Mi az illy kis kezeseket messze kiküldjük, iszonyu nagy várakba, Olmüez- és Kufsteinba, honnan nem szökhetnek el.

Julesa. Ah! kedves örmester ur, bocsássa őt szabadon! Kérdd te is édes Szilárdom!

Szilárd (neheztelve). Na persze. Illik is az, hogy egy katona kegyelmet kolduljon!

Janka (Ernöhez fordulva). Ennek a' gyerekek elment az esze.

Örmester. Ha ideje lesz, aztán indulunk! Most még egyébről kell szólnunk. Hol a' többi fegyver?

Szilárd (a' löportartót a' kandallóból elővéve). Itt van.

Örmester. Hát az a' puska? (Szilárd kinyitja a' ruhaszekrény' ajtaját, 's midőn a' puska után benyul, az örmester is benéz.) Vagy talán több fegyver és hadi készület is van itt eldugva? Hát ez micsoda? (Egy nemzeti zászlót huz ki, következő fölirással: 'Éljen Kossuth! Éljenek a' magyarok!') Igy már nincs kegyelem! (A' puskára mutatva.) Nem volt-e fejvesztés' büntetése alatt minden löfegyver' átadása megparancsolva? És e' zászló! Nem is hittem volna, hogy illy dicsőséges zsákmányra találok. Ezt Bécsbe küldjük, mint újabb jelét a' magyarokon nyert győzedelemnek. Hát abban a' falszekrényben mi lehet valljon?

Ernö. Ah! a' mi, — a' mi... (Szilárd tiltakozólag int fejével.)

Janka. Hisz' az örmester ur ugyanis mindent tud.

Örmester. Talán a' takarékpénzek?

Julesa. Igen; de — de, a' kulcs nincs meg hozzá.

Ernö. A' kis ajtó kulcsa, több mint fél éve már, hogy elveszett.

Örmester. No's talán tudunk ahhoz is módot. Mit, ha ez épen jó lenne? (Kulcsot vesz ki, keresés után, zsebéből. A' gyermekek félve néznek rá, 's a' szekrényre; melly végre fölnyilik.) Nini, bizony kinyitja! Amott meg a' négy takarékládika: sorban, egyik a' másik mellett, tulajdonosának életidejéhez képest. (Egyenkint kivesszi, és asztalra helyezi.) Szép kis összeg biz' ez. Kivált ha mind arany, a' mi olly nehézzé teszi . . . (Jön valaki.) Hah! talán pajtásaim érkeznek?

Kilenczedik jelenet.

Előbbiek. Bátoriné.

Bátoriné (benyitván az ajtót, 's az asztalra tekintvén, ijedve hátrál). Hah! mi ez? (A' gyermekek anyjokat megpillantván, feléshaladnak, 's csaknem egyszerre kiáltják.)

Janka. Ah, édes anya! Szilárd hadifogoly lett.

Ernö. Ugy-e mondtam?

Julesa. Segítsen édes anya, kérsz, hogy megszádaduljon.

Bátoriné. Hagyjatok békét! Bohó gyermekek vagytok. Hisz' látjátok, hogy csak tréfát üz veletek. De ez itt (a' takarékpénzekre mutat) már nem tréfa. (A' szekrényhez fut, 's kihuzván a' kulcsot, megnézi.) Hihetetlen! Hogyan van ez? Ugyanazon kulcs, melly fél év előtt elveszett. Ismét azt mondom: eselédem közül kellett valamelyiknek azon hűtlenségre vetemedni, hogy azt ellopja . . .

Örmester. Nem, nem; mi huszárok értünk már az efféle büvöléshez; és mindenhez van kulcsunk.

Bátoriné. Nem kétlem; csak hogy más uton.

Örmester. No's hát az éléskamara mint van; 's a' fejtér és barna kő? Készen van-e a' pénz?

Bátoriné. Ugyan kérem, mondja meg igazán! Kitől kapta ezen kulcsot?

Örmester. Kitől mástól? A' százados urtól.

Bátoriné. Ugy, megvallom, szeretnék vele beszélni.

Örmester. Ne kívánja olly igen, asszonyom! Az kegyetlen egy ember.

Bátoriné. Gondolom, még nem evett meg senkit. Elég az hozzá, hogy én vele szólni kívánok.

Örmester. Ó előbb hirt akar tőlem venni. Hihetőleg nem messze van már, 's csak a faluban néz körül. De mit mondjak neki a kívánt pénzt illetőleg?

Bátoriné. Itt van mind, a' mit adhatok. (Egy erszényt tesz az asztalra.) Gyermekeim takarékpénzeit szinte nem tagadhatom el, miután ugyis kezében vannak. Ez is rámegegy pár száz forintra: a' többit pedig . . .

Örmester. Igen, a' többit?

Bátoriné. Keresse ott, a' hol akarja; talán hamarabb ráakad, mint én. Ha az erőszakra, és nem arra néznek, a' mi igazságos, úgy mit sem tehetek, és nyugodtan kell tünnöm a' méltatlanságot.

Örmester. Jól van; én mindenről tudósítani fogom ötet. Én csak a' parancsolatot teljesítettem. Hanem azt javasolom, hogy tartson mindeneket készen: mert ha ő eljön, úgy mindent birni kívánand: 's talán kegyed maga, 's gyermekei sem lesznek mentenelőtte!

Bátoriné. Na hiszen rabszolgaságba talán csak nem hurezol bennünket; ez már kiment a' divatból. Különbiben bizony meglehet, hogy még magunkat is elvinnének, hogy eladván, pénzt teremtsenek belőlünk.

Örmester. Kezesekül önöket is használhatják. Nem lesznek az elsők. (Elmegy.)

Tizedik jelenet.

Előbbie k.

Bátoriné. Ez halad minden megfogást! Egész lajstromával bir minden ingó javainknak! 'S az éléskamara a' fejér kövel! (Gondolkodik.)

Ernö. Édes anya! mi dolog is van azzal a' fejér kövel?

Bátoriné. Miután az ellenség tudja, ti is tudhatjátok. Azonban én mindeddig azt hittem, hogy arról egy lélek sem tud más, egyeb én 's édes atyátok. Ha mégis hihetnék a' bűbájosságban . . .

Janka. Na, ha ezt az én öreg dajkám hallaná!

Bátoriné. Nagyobb értékű vagyonunkat, drágaságainkat egy kő alá rejtettük, melly a' többi közül fejérbbszine által tűnik ki a' padozatban. De az egész munkát csak én és atyátok vittük véghez. Senki más nem volt jelen. Azért ez az egész dolog fölülmulja minden belátásmat. . . 'S itt még csak árulásnak sem lehetett közbejönni.

Szilárd. De hát nem lehetne-e meg az, hogy most hamar oda mennénk, 's mindent kivennénk a' kő alól, és máshova rejténénk el?

Bátoriné. Mintha az olly hamar menne, mint veletek bujoskát játszani.

Julesa. 'S mit tennének velünk, ha kitudnák!

Bátoriné. Ez engem azon szomorú sejtelmekre hoz, hogy atyátok el van fogva; 's hogy ez által, esupa gyengédségből, értésemre kíváná némileg adni, hogy körül-belül ennyi kívántatnék . . . De, a' kulcs meg itt van!

Szilárd. Óh, édes atya bizonyosan nincs elfogva.

Janka. Mégis csak jobb volna fogoly-, mint megsebesültnek, vagy épen holtak lenni.

Bátoriné. Ha el van fogva, úgy meg is van sebesítve.

Julesa. De hát nem lehetne-e dajkának igaza, hogy ezek valami bűbájosságot tudnak?

Ernö. Ostoba! nem tudod, hogy épen ezért kergettek el ötet a' háztól, mert mindig olly bolondságokat beszélt?

Bátoriné. Be kell várunk, mi fog az egészből kifejlődni.

Szilárd. De édes anya! gondolom, azalatt takarékládáinkat legalább félig kiüríthetnők. Hisz' szerencsére nem olvasta meg, mennyi van bennök; 's a' mienk.

Bátoriné. Miután mindent tud, 's még kulcsa is van hozzá, bizonyosan tudja azt is, hogy mennyi van bennök.

Julesa. Ah, édes anya; engedje meg legalább, hogy még egyszer azokat a' szép fényes aranyokat megnézhessem.

Bátoriné. Ha kedved telik benne, nem bánom. nézd meg; de csak néhány pillanatra!

Janka. Én az enyimeket nem nézem meg. Annál jobban fájna, ha rágondolnék, hogy utoljára történik.

Julesa. Na de mégis! (Fölnyitja ládikáját, 's kiöntve tartalmát, nézegeti az egyes darabokat. Testvérei mind körülállják.) Ah, a' gyönyörű kis állatok! Nézd csak Szilárd ezt a' kettős aranyat; 's itt ezt a' szepet, magyar körirattal! Ezt édes atyától utolsó születésnapomra kaptam ajándékban. 'S itt ezek a' nagy tallérosok! . . . (Mig a' gyermekek a' pénzt nézik, Bátoriné föl 's alá jár a' szobában; végre magát elhatározva, mondja.)

Bátoriné. Isten neki! Elszánom erre is magamat. Vegyenek el mindent: csak jó férjemet tartsa meg számunkra az isteni gondviselés. Az ő akaratja nélkül mi sem történik a' világon. . . .

Tizenegyedik jelenet.

Előbbie k. Százados. Örmester.

Százados (köpenyegébe burkoltan, 's bekötött fővel; esáköját mélyen szeméire huzva belép: mire Julesa az épen markába öntött pénzt ijedtében elejti, úgy hogy az szétgurul a' szobában, 's mindnyájan anyjokhoz futnak; csak Szilárd birván még némi bátorsággal). Hah, hiszen itt marokkal szórják a' pénzt. Derék! Ugy itt gazdag zsákmányra számolhatni!

Örmester. Ohó! Azt tartom, a' kis tolvajok azalatt kincstáramat elővették, 's kirabolták.

Bátoriné. Korán sem: hanem csak végbucsut akartak venni sajátuktól. Boesássa meg ezt a' szegény gyermekeknek, kiknek fájdalmasan esik, azon kis emlékektől megválni, mellyeket szüléik- 's rokonaiktól nyertek. (Julesa szeméit törülgeti.)

Százados. Csak semmi hija se legyen! Különbben én mennyiségét is tudom.

Bátoriné. Ön ezt is tudja, százados ur, mint mondani tetszett? 'S én fájdalmasan tapasztaltam, hogy ön előtt csakugyan egész kis vagyonom' állapotja ismeretes. De ugyan . . .

Százados. Csekély kis vagyona? Na csak ne tegye magát szegényebbé, mint minő valóban. Sok ember van a' világon, ki annyival sem bir.

Bátoriné. Az való; falumnak valamennyi lakosa kevesebbel bir.

Örmester. Aligha nem én is . . . De itt már csak nekem is fog cseppenni, ha nem csordul is. (Az elszórt pénzt fölszedi, 's asztalra teszi. Julesa aggodalmasan kíséri szeméivel minden mozdulatát.)

Százados. Igaz, hogy kilencz ezer forintnyi adósság terheli jószágát; de viszont háromezer forintja fekszik

a' szomszéd vashámorban; szintannyi van Farkas és társa' kereskedésében . . .

Bátoriné. Ah, százados ur, ne tovább! Igaz, ön mindent, sőt többet is tud, mint gondoltam. Végre még egész inventariumát elmondaná ingó vagyonomnak.

Százados. Az könnyen meglehet.

Bátoriné. Miután hatalmában vagyok, nem fogok előle mit sem titkolni; raboljon el mindent tetszése szerint: csak azon egyet kérem, hogy ragadjon ki engem e' kinos bizonytalanságból, és mondja meg, honnan tudja mindezeket? Ismeri-e kegyed férjemet? Talán foglyává is lett?

Janka. Ah kedves százados ur! ismeri édes atyánkat?

Ernö. Tudja, hol van?

Julcsa. Ah ha fogoly, ne bántsa őtet!

Szilárd. Inkább tegyen engem azzá, 's vigyen el helyette.

Százados. Azt tartom, még ugysis mindnyájatokat foglyaimmá teszek. (Bátorinéhoz.) Azt csak nem véli kegyed, hogy férje házi titkait kibeszélte?

Bátoriné. Óh nem: nem! Az ő szíve sokkal nemesebb; inkább még életét is kész volna föláldozni értem: de talán gyengéd atyai szeretete arra bír, hogy bennünket a' kiraboltság' iszonyaitól megkímélendő, a' megnevezett értéket váltságul ajánlaná. . . Vagy talán ön' se regében van, mint fogoly? Óh ha így, akkor vegyen el mindent, mindent; csak bocsássa őt becsületszavára szabadon. Ó helyt álland, mikor ön kívánandja.

Százados. Ez nem volna lehetlen. De . . . (A' gyermekek minden oldalról neki esnek, 's egyszerre kiáltják.)

Janka. Óh adja nekünk édes atyát vissza! Vigye el takarékpénzemet, zongorámat. . .

Ernö. Vigye el szép könyveimet, rajzolatimat, természeti gyűjteményemet. . .

Julcsa. Az én selyemruhámat, és játékomat. . .

Szilárd. Puskámat, kardomat, és magamat is. . .

Százados (eldobja köpenyegét, 's lerántva fejről a' kendőt). Na hát itt van! (Bátoriné karjai közé repül; a' gyermekek belecsimpeszkednek és örömittasan kiáltoznak.)

Bátoriné. Ó az; valósággal!

Janka. Ur Isten; az édes atya!

Ernö. Ah, a' jó édes atya!

Százados. Nem mondtam, hogy még mindnyájatokat foglyaimmá teszek, 's nem is bocsátalak el soha?

Szilárd. Én vagyok, én vagyok, édes atya' foglya!

Bátoriné. Hol kezdjem, hol végezzem a' kérdéseket? . . .

Százados. Elég időm lesz, azokra mind megfelelni; mert vezéremtől szabadságot nyertem, az ellenség' te-

temes meg- és visszaveretése után, századommal együtt e' vidéken a' harez' fíradalmaitól kissé megpihenni.

Bátoriné. De rossz ember, miért csináltad nekünk ezt a' nagy aggodalmat?

Janka. Ugy ám, az édes atya még takarékpénzünket is el akarta vinni!

Ernö. 'S minket kirabolni!

Szilárd. 'S olyan nagy, csunya szakállu őrmestert ide nyakunkra küldeni. (Az őrmester kardjának markolatához kap.) Dejszen, most már én is védeni fogom magamat: mert van már segítség! (Puskájáért szalad.)

Százados. Ha nem volt volna előttem bátorságod és elszántságod ismeretes, ugy ezen, megvallom, kissé erős, és maga után rossz következtést is vonható trófától megkíméltelek volna. De miután itt, közel az ország' széleihez, az ellenségnek csak nem torkában laktok, 's efféle szerencsétlenség titeket is úgy, mint szomszédaitokat, nem egyszer érthetett, 's talán még fog is érni. . .

Bátoriné. Ettől Isten őrizzen meg bennünket!

Százados. Azért tudni kívántam, meddig megy bátorságod. A' meglepetés' örömet is annál nagyobbá kívántam tenni: de meg azt is tapasztalni, valljon gyermekeim igazi katona-gyermekek-e: mivel az illyeknek bátraknak illik lenni. Gondolom, az én öreg Andorom (megvergeti az őrmester' vállait) nem fogta a' dolgot nagyon is keményen?

Őrmester. Én százados ur' parancsolatához tartottam magamat.

Szilárd. Az is parancsolva volt, hogy engem hadi fogolylyá tegyen?

Ernö. Hát minek voltál fegyverben.

Bátoriné. De hát ez az ellenséges huszár-öltözet?

Százados. Néhány elfogott horvát lovasé, mellyet ez alkalommal használni kívántunk. A' jó Andor itt (rámutat), kétszer, a' legnyilvánosabb halálveszedelemtől mentett meg.

A' gyermekek (mindnyájan). Óh őrmester ur! vegye el megtakarított pénzünket; legalább felét. . .

Őrmester. Nem kell nekem pénz; hiszen Istennek hála! kapok én mindent, a' mire szükségem van.

Bátoriné. Majd gondoskodom én illő megjutalmaztatásáról. Most adjunk Istennek hálát az ujonnyert győzelemért, 's kérjük az ohajtott békének elérézéseért, melly a' kivított szabadságot nyugodtan élveznünk engedje!

Ernö. Dicső, hogy édes atya hosszabb időre itthon marad. Ugy még anekdotás könyvem is elkészül: a' szabadságháboru' minden eseményeit hallhatni lévén alkalmam.

Szilárd (a' nemzeti zászlót megragadva). Éljen Kossuth! Éljenek a' magyarok!

Mindnyájan: Éljen a' magyar haza!

Előfizetési jelentés.

A' 'Kath. iskolai lap' kiadását, mellyhez a' legkedvezőtlenebb körülmények közt, egyedül a' vallás, iskolaügy és nemzetiség' érdekeinek csekély erőnkhez képesti védelme miatt kezdtünk, jövő félévben is folytatni szándékozunk, 's az előfizetést rá ezennel megnyitjuk. Előfizethetni félévre, postán, boríték alatt 3 p. forint-, helyben 2 forint- 30 krjával, minden álladalmi postahivatalnál; Pesten pedig Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váczi utzában, 's Lukács L. és társa' nyomdájában, az országuton; hol a' szerkesztőség' számára beküldött levelek is átadhatnak. Az egész esztendei folyamat birni kívánók, azt, valámig a' fönmaradt példányok' száma engedi, 5 pengő forintért, még mindig megrendelhetik.

Pesten, jun. 10-kén, 1849.

A' 'KATH. ISK. LAP' szerkesztősége.